

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

**Vstup dítěte do mateřské školy
Bakalářská práce**

České Budějovice 2010

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Olga Vaněčková

Vypracovala:
Jindřiška Kehmová

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pod odborným vedením PhDr. Olgy Vaněčkové a s použitím pramenů a odborné literatury uvedených v seznamu použité literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/ 1998 sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce a to v nezkrácené podobě Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne.....

.....

Podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí bakalářské práce PhDr. Olze Vaněčkové za cenné rady, připomínky, náměty a čas, který věnovala mně a mé práci.

ANOTACE

Cílem této práce je popsat problémy, které se vyskytují při vstupu dítěte do mateřské školy. Teoretická část je zaměřena na činitele, kteří tuto skutečnost ovlivňují. Je zde tedy popsána osobnost dítěte z hlediska temperamentových vlastností, dále rodina a její funkce, výchovný styl a typy rodin. Další část je zaměřena na mateřskou školu, jsou zde uvedeny typy mateřských škol a popis, jak probíhá vstup dítěte do mateřské školy a následující adaptační období.

Praktická část se zaměřuje na výzkum, který byl proveden dotazníkovou metodou a má za cíl zjistit, jaké potíže při vstupu dítěte do mateřské školy se nejčastěji vyskytují a jak rodiče a učitelky mohou dítěti ulehčit toto období.

ABSTRACT

The aim of this work is to describe problems which arise when a child enters the nursery school. Theoretical part is focused on the factors which influence this fact. Thus the work describes the child's personality from the view of temperamental characteristics, also the family and its function, the educational style and the type of family. Another part is focused on the nursery school; there are mentioned types of nursery schools and the description of the process how the child comes in the nursery school and the following adaption period.

Practical part is focused on the research which was carried out by questionnaire method and should find out what problems arise the most often when the child enters the nursery school and how parents and teachers can help the child to make this period easier.

OBSAH

Obsah	6
Úvod	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1. Význam vstupu dítěte do mateřské školy	9
2. Dítě	12
2.1. Vymezení pojmu předškolní věk.....	12
2.2. Osobnost dítěte	13
2.2.1. Typologie temperamentu	13
2.2.2. Temperament u dětí.....	14
2.3. Kdy je dítě zralé pro vstup do mateřské školy?.....	16
2.4. Reakce dětí při nástupu do mateřské školy	17
3. Rodina	17
3.1. Funkce rodiny.....	17
3.2. Typy rodiny	18
3.3. Výchovný styl v rodině	19
4. Mateřská škola	20
4.1. Charakteristika mateřské školy	20
4.2. Typy mateřských škol	21
4.3. Vstup dítěte do mateřské školy	
.....	22
4.4. Adaptační období.....	23
4.5. Osobnost učitelky	24
4.6. Role učitelky mateřských škol	25
4.7. Změny ve vztazích	25
4.7.1. Vztahy k ostatním dětem	25
4.7.2. Vztah dítěte k učitelce	26
4.7.3. Vztah rodičů a učitelky	26
4.7.4. Vztahy v rodině	27
SHRNUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI	27
PRAKTICKÁ ČÁST	29

5. Výzkum	29
5.1 Cíle práce	29
5.2. Stanovení předpokladů	29
5.3. Použité metody	29
5.4. Charakteristika vzorku respondentů	30
5.5. Grafická interpretace výsledků k jednotlivým otázkám	31
5.6. Vyhodnocení předpokladů	50
ZÁVĚR.....	52
SEZNAM POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY	53
PŘÍLOHY.....	54

ÚVOD

Mateřská škola představuje první krok k osamostatnění dítěte, je prvním socializačním prostředím, které formuje psychiku dítěte i mimo rodinu a malé tříleté dítě, které bylo do této doby zvyklé jen na maminku, se náhle stává dítětem z mateřské školy tj. dítětem umístěným v řízené instituci, a proto bychom měli udělat vše pro to, aby to byl krůček příjemný a do co nejlaskavějšího prostředí.

Co usnadňuje vstup dítěte do MŠ? Jak mohou pomoci rodiče? Jak mají k dítěti přistupovat učitelky? Jaký vliv má na adaptaci temperament dítěte a jeho osobnost? Tyto a mnoho dalších otázek mě zaujaly svojí aktuálností, protože problém nástupu dětí do mateřské školy je trvalý. Ve své práci se zamýšlím nad problematikou vstupu dítěte do MŠ a zjišťuji faktory, které mohou být zdrojem problémů. Práce má přinést nejen odborné informace z literatury, ale i konkrétní doporučení pro úspěšnou adaptaci dětí.

K tomu, abych se mohla tímto tématem zabývat, nejdříve jsem popsala činitele, kteří tuto skutečnost ovlivňují. Popsala jsem dítě předškolního věku jako osobnost, zmapovala jsem prostředí rodiny a mateřské školy. Další pozornost jsem zaměřila na samotný vstup dítěte do mateřské školy, na adaptační období a na osobnost učitelky.

V praktické části jsem provedla výzkum pomocí dotazníkové metody, jehož cílem je tedy zjistit, jaké potíže při vstupu dítěte do mateřské školy se nejčastěji vyskytují, jak mohou pomoci rodiče a učitelky zvládnout co nejlépe toto období a jak co nejvíce usnadnit dítěti tento první socializační krok ve svém životě. V přílohách jsou uvedena metodická doporučení pro rodiče a učitelky, která vyplynula z daného výzkumu.

TEORETICKÁ ČÁST

1. VÝZNAM VSTUPU DÍTĚTE DO MATEŘSKÉ ŠKOLY

Vstup dítěte do mateřské školy a následně doba, kterou dítě v mateřské škole stráví s jinými dětmi má důležitý význam pro jeho celkový rozvoj.

S přípravou na vstup dítěte do mateřské školy je spojena jedna důležitá fáze a to fáze přechodu. Přechody souvisejí se životními událostmi, které s sebou na individuální úrovni, na úrovni rodiny a na úrovni okolí přinášejí nějakou fázi změn. Nejedná se pouze o ohraničenou událost, ale o proces, na který by se rodiče i děti měli předem připravovat a to hlavně po psychické stránce. A právě tady si můžeme položit otázku, jací činitelé celkově ovlivňují vstup dítěte do mateřské školy? Zde pozorujeme vzájemnou interakci mnoha činitelů, které můžeme rozdělit zhruba do tří oblastí:

1. Vnitřní činitelé – pod tímto pojmem rozumíme takové činitelé, které jsou vnitřními faktory osobnosti dítěte.

Zařazujeme sem proces zrání, tedy v jaké vývojové etapě se dítě nachází. Jednotlivé etapy vývoje na sebe pozvolna navazují, nejsou mezi nimi žádné ostré hranice. Rychlost vývoje závisí na věku jedince, v dětství je tedy vývoj rychlý a s přibývajícím věkem se zpomaluje. Je tedy zřejmé, že odlišně bude na situace spojené s přechodem reagovat tříleté dítě a jinak šestileté, ale nejen tato skutečnost má na přechod vliv.

Můžeme sem zařadit i tzv. separační úzkost, je to normální fáze ve vývoji dítěte, projevuje se především pláčem a rozrušením, kdy je dítě odpoutáno od mateřské osoby. Může to být nejen matka, ale i otec, babička apod., je to tedy ta osoba, která je s dítětem nejčastěji a s níž si dítě vytvořilo zvláštní osobní vztah. Kolem třetího věku by měla separační úzkost postupně mizet, ale u některých dětí přetrvává separační úzkost až do mladšího školního věku. Pokud tato úzkost narušuje život dítěte (např. bolesti hlavy, břicha, zvracení), může se jednat o separační úzkostnou poruchu a rodiče by měli vylédat odbornou pomoc. Dalším vnitřním činitelem ovlivňující osobnost dítěte je typ temperamentu, utváří ho dědičnost, vliv okolí a později také sebevýchova. Do jaké

míry bude chování dítěte ovlivněno dědičností nebo vlivy okolí, je zcela individuální a s věkem se jednotlivé složky osobnosti mění.

Dále sem zařadíme schopnosti dítěte, tedy určité nadání, které mohou být získané či vrozené, které dítě získává zkušenostmi. Schopnosti jsou vlastně dispozice k určitému chování a prožívání.

2. Oblast rodiny – přechodem z rodiny do mateřské školy je dítě vystaveno různým výchovným stylům a situacím a je nuceno se jim přizpůsobit a zvládat silné emoce a stres.

Když dítě nastupuje do mateřské školy je to pro rodiče a vlastně i pro celou rodinu jakýsi mezník, kdy rodina jako primární skupina ztrácí kontrolu nad svým malým dítětem. Rodina dává dítěti první pocit, že někam patří a že je přijímáno, stejně tak jako dlouholeté vztahy. Rodina slouží jako útočiště, kde můžou rodiče i jejich děti pochybit a ze svých chyb se poučit. Z toho vyplývá, že rodina s mateřskou školou musí být ve vzájemné interakci, navzájem se doplňují a spolupracují spolu.

Vágnerová se o rodinné výchově vyjádřila takto:

„Rozvoj dětské osobnosti ovlivňuje styl rodinné výchovy. Jako nejvýhodnější se ukázala kombinace rodičovské lásky a disciplíny, fungující jako opora a výzva, propojení individuální citové vazby s tolerancí k individualitě a k vývojově přiměřenému odpoutávání. Požadavky rodiny, spojené s poskytnutím opory při zvládnání těchto nároků, přispívají k rozvoji dětských kompetencí, sebedůvěry a cílevědomosti. Stejně rodinné prostředí může působit na jednotlivé děti odlišně.“ (14:19)

Dítě se na začátku svého vývoje hluboce a vřele upíná k jedné osobě (matce) a pak k malému okruhu nejbližších (rodina). Takový vztah je základem pro utváření dalších vztahů v životě, a proto dítě nejvíce ovlivňuje jeho rodina. Odnáší si odtud určité vzorce chování, podle kterých jedná s lidmi, řeší problémy, zařazuje se do kolektivu a také to, kolik má dítě sourozenců a jakého jsou pohlaví, ovlivňuje jeho chování. Zda je dítě jedináček nebo má sourozence, ovlivňuje jeho reakce na vstup do mateřské školy. Mluvíme zde o sourozenecké konstelaci, kterou se podrobně začal zabývat psycholog Alfred Adler. Prvorození a jedináčci mívají sklon k perfekcionismu, rodiče mívají na tyto děti až příliš vysoké nároky, vnímají je jako nástroje pro uspokojení svých nenaplněných ambic. Prostřední děti jsou zdatnými vyjednaváči

a diplomaty. Vzhledem k tomu, že mnohdy vystupují jako prostředník mezi nejmladším a nejstarším sourozencem, snaží se vyhýbat konfliktům, naopak aktivně vyhledávají kompromisy, jsou nezávislí, mezi vrstevníky oblíbení. Nejmladší děti jsou okouzující a všemi zbožňované děti. Svého postavení umí náležitě využít při řešení problémů, často svádí vinu na druhé. Předpokládáme tedy, že první dítě by mohlo mít s adaptací větší problémy než děti další, které jsou již na prostředí mateřské školy více zvyklé, ale záleží také na tom, jaký je věkový rozdíl mezi sourozenci, zda dítě mladší mělo možnost poznat mateřskou školu spolu se starším sourozencem a nepochybně hrají zde roli, ještě další faktory. Poslední oblastí je:

3. Mateřská škola – do této oblasti můžeme zařadit jednoznačně všechny zaměstnance mateřské školy, jejich přístup, dále prostředí mateřské školy a program, podle kterého mateřská škola pracuje.

Když dítě doroste do věku, kdy by mělo začít navštěvovat mateřskou školu, přemýšlejí rodiče o tom, jaká mateřská škola by mohla být pro jejich dítě nejlepší. Nejčastěji si zmapují školky ve svém okolí, informují se o jejich programu a prostředí, v jakém se nacházejí. Dobré je mateřskou školu navštívit, když pořádá den otevřených dveří. Zde se setkají rodiče s učitelkami, které jim ochotně zodpoví otázky, týkající se jejich školky a rodiče vlastně zjistí, jestli jim celková atmosféra vyhovuje a zda dotyčná mateřská škola bude tou nejlepší pro jejich dítě. Na druhou stranu v dnešní době, kdy je zvláště ve větších městech hodně dětí a málo tříd v mateřských školách, kde se už pomalu po narození dítěte zapisují do „pořadníků“, aby měli vůbec šanci navštěvovat mateřskou školu, je těžké vybrat si podle svého uvážení. Převládá zde spíše snaha, vůbec své dítě někam zapsat.

Když už se rodičům podaří vybrat tu správnou mateřskou školu pro své dítě, tak většinou využívají tzv. adaptačního plánu, který umožňuje rodičům být první dny ve školce spolu s dítětem, a seznamují se společně s prostředím, ostatními dětmi a s personálem. V posledních letech se asi u poloviny školek v ČR osvědčily tzv. adaptační kroužky, které školky nabízejí pro děti, které budou přijaty od září nového školního roku. Konají se většinou v měsících květnu a červnu vždy jednou týdně. Děti si zde za přítomnosti rodičů zvykají na nové prostředí, na učitelky, které rodičům

mohou poradit, jak co nejlépe zvládnout adaptační období a hlavně se zde setkávají se svými budoucími kamarády.

Rodiče se především zajímají o učitelky, jak pracují a jaký mají vztah k dětem. Učitelka u nově přijatého dítěte sleduje jeho chování a jak se projevuje v různých situacích, snaží se o vytvoření citového vztahu mezi ní a dítětem, který je důležitý pro to, aby mu pomáhala poznat nové prostředí, kde se žije podle určitých pravidel, zcela odlišných od těch, které dítě zná z rodinného prostředí. Je velice důležité, aby učitelka děti dobře poznala, respektovala jejich potřeby, snažila se dětem porozumět a hlavně aby jim vytvořila dobrou atmosféru a pohodu, ve které se děti budou cítit dobře.

Všechny tyto tři činitele se navzájem prolínají a je tedy důležité, aby rodiče měli denní kontakt s učitelkou, kdy se dozví, jak dítě snáší adaptační období a naopak rodiče informují učitelku o tom, jak se dítě projevuje doma, a spolu diskutují o tom, jak nejlépe dítěti toto období ulehčit.

2. DÍTĚ

Dítětem se nazývá člověk v prvním období svého života. Obecně období dětství není nijak ohraničeno. V některých kontextech se za počátek dětství považuje narození, v jiných kontextech se za dítě považuje i plod. Konec dětství je spojován s dosažením dospělosti.

Já se ve své práci budu zajímat o předškolní věk dětí, které nastupují do mateřské školy.

2.1. Vymezení pojmu předškolní věk

Jedná se o období od tří do šesti až sedmi let. Konec tohoto období není určen jen fyzickým věkem, ale především sociálně, a to nástupem do školy.

Krejčířová a Langmeier v publikaci *Vývojová psychologie* definuje předškolní věk takto:

„Obecně je předškolní věk obdobím vývoje dítěte od tří do šesti let, respektive do sedmi let. Můžeme ho rozdělit na dvě skupiny. První skupina je v širším slova smyslu, dítě předškolního věku bráno od narození, až do doby, než nastoupí do základní školy. Druhá skupina je pojímána v užším slova smyslu. Toto období je chápáno ve

věku, kdy dítě navštěvuje mateřskou školu, ale ne vždy je správné, rozumět tomu takto, protože hodně dětí mateřskou školu nenavštěvuje. Rodiče dávají přednost výchově v domácím prostředí. Výchova v rodině je základem, na který posléze mateřská škola navazuje. Předškolní věk lze také vymezit jako období mezi batolecím a mladším školním věkem.“ (8:87)

Začátek tohoto období je spojen s respektive první společenskou emancipací, kterou je nástup do mateřské školy, a konec tohoto období nastává pak druhým výrazným krokem do společnosti, totiž nástupem do školy, Dítě v předškolním věku vyspívá po všech stránkách, jak tělesně, pohybově, intelektově, citově, tak i společensky.

Vágnerová pojem doplňuje takto:

„Toto období je třeba chápat jako fázi přípravy na život ve společnosti. Aby to bylo možné, musí dítě přijmout řád, který chování k různým lidem upravuje. Musí se naučit prosadit i spolupracovat, to je důležité především v rovnocenné vrstevnické skupině. Vývojově podmíněné změny se odrazí ve hře, v předškolním období je novým projevem chování sdílená aktivita, vyžadující jak sebeprosazení, tak prosociální chování.“ (14:174)

2.2.Osobnost dítěte

Jak budou probíhat první okamžiky v mateřské škole také záleží na osobnosti dítěte, tedy na tom, jaké má dítě vlastnosti a rysy. Vlastnosti jsou takové charakteristiky, které se označují stálostí a ovlivňují ve velmi širokém rozsahu projevy jedince. Když známe vlastnosti určitého dítěte, můžeme předvídat, jak se v určitých situacích zachová. Rysy osobnosti jsou dílčí charakteristiky, které nemají tak obecnou platnost jako vlastnosti a jsou více vázané na specifické situace. U malých dětí se dá velmi obtížně určit, jaké vlastnosti a rysy mají, protože na určité situace může dítě reagovat různými způsoby, ale rodiče poznáváním a pozorováním své dítě znají a dovedou popsat, jaké je jejich dítě.

2.2.1.Typologie temperamentu

Rozdělení temperamentů pochází už z doby antického řecka, kdy dal Hippokrates každý typ temperamentu (sanguinik, choleric, flegmatik a melancholik) do

souvislosti s množstvím určité tělní tekutiny. Na Hippokrata navázal doktor Galénos a další. Psychiatr Hans J. Eysenck, který škálu neurocitismu (labilita – stabilita), vyjadřující určitou odolnost k zátěži propojil s dimenzí introverze a extroverze. Pro úspěšný vývoj osobnosti člověka je důležité vědět, odkud získává svou energii, protože extroverti a introverti potřebují nabíjet energii rozdílným způsobem a tak by rodiče a učitelky měli vědět, do jaké skupiny dítě zařadit a pomoci mu vyrovnávat se s různými situacemi.

Introverti získávají svou energii tím, že jsou nejraději sami, potřebují svůj vnitřní svět, přemýšlejí o svých zážitcích, vnitřně si sami hodnotí a to jim dává mnoho energie, než aby své pocity sdíleli s druhými lidmi. Ale vůbec to neznamená, že děti introverti si nehrají s ostatními dětmi. Jen potřebují čas být chvíli sami a potom si klidně hrají s ostatními a jsou velice společenští. Na druhou stranu, pokud čas sami pro sebe nedostanou, jsou neklidní. U dětí se introverze projevuje tak, že při různých setkáních, kdy se sejdou příbuzní, kamarádi a povídají si s nimi, jsou z toho po celém dnu vyčerpaný. Během takového dne potřebují chvíli o samotě, aby nabraly sílu.

Extroverti raději dávají přednost světu kolem sebe, rádi mluví s lidmi, sdělují jim své zážitky, tedy berou energii z druhých. Pokud nedostanou příležitost vyjádřit se jsou velmi podráždění. Děti extroverti jsou rádi, mají-li rozhled po okolí, neustále něco povídají, i když to nemusí dávat smysl, sami vypráví o tom, co prožili a co dělali. Dokáží za vámi chodit po celém domě proto, abyste je vyslechli.

H. J. Eysenck popsal některé moderní typy osobnosti a použil právě klasické názvy pro typy lidských povah. Podle Eysencka je sangvinik vyrovnaný extrovert, flegmatik je vyrovnaný introvert, choleric je nevyrovnaný extrovert a melancholik nevyrovnaný introvert.

Ve větší míře nemůže být nikdo z nás čistý typ, ty jsou většinou jen výjimkou. Temperament člověka je určen s mnoha vlastností v různém poměru a vždy se více přiklání více či méně k jednomu typu temperamentu.

2.2.2. Temperament u dětí

Temperamentové vlastnosti jsou vrozené, tedy geneticky dané už u kojenců, proto rodiče a učitelky mateřských škol by měli rozdíly v temperamentu akceptovat a nesnažit se je měnit, spíše napomáhat jedinci se svým temperamentem žít a poskytnout mu vhodnou podporu.

Temperament je jedním z nejdůležitějších aspektů dětské individuality, adaptace a chování. Přispívá ke vztahům dětí s ostatními a ovlivňuje jejich zkušenosti. Mnoho výzkumníků uvádí, že je temperament částečně dědičný, to znamená, že genetika přispívá k individuálním rozdílům v temperamentu. Tyto rozdíly můžeme pozorovat u dětí již od narození a projevují se různým způsobem chování. Temperament lze považovat za biologický základ osobnosti, který má na její rozvoj podstatný vliv.

U dětí rozlišujeme tři typy:

Nenáročné – dítě se obecně vyznačuje vyrovnanou náladou bez zřetelně ohraničeného kolísání. Je-li zklamané, reaguje spíše klidně, vůči všemu novému je otevřené.

Pasivní – dítě je v nových situacích zdrženlivé. Jeho přivykání a přizpůsobování trvá delší dobu. Na zklamání nereaguje prudce, nýbrž klidnějším způsobem, tyto děti jsou často označovány jako plaché.

Nedůtklivé – dítě má sklony ke špatné náladě, na nové situace reaguje protestním stažením se do pozadí. Špatně se přizpůsobuje změnám, vyznačuje se prudkými citovými reakcemi, často a hlasitě pláče. Je velmi aktivní, živé a jeho pozornost se dá snadno odvést jinam, takové děti jsou často označovány také jako hyperaktivní. (2:14)

Pasivnímu dítěti prospěje opatrnější vznášení požadavků, musí mu být dopřáno více času na změnu a přizpůsobení. U nedůtklivého dítěte se může uplatnit spíše vedení v přátelském duchu a více trpělivosti při snášení jeho citových výbuchů a rozladěnosti. Ne vše, co předvádí dítě jako reakci na vstup do mateřské školy, lze přičítat vlivu výchovy nebo procesu adaptace. Musíme brát zřetel na individualitu dítěte a k tomu nám pomáhá orientace podle typů temperamentu, které jsou obratem normálních rozdílů v chování.(2:15)

Převědeme-li typologii temperamentu na oblast výchovy dítěte, můžeme už od narození dítěte vypořádat podle jeho chování, přizpůsobování, nálady, spánku, jaký je temperamentový typ a tedy jak bude emocionálně prožívat a vystupovat. Helus ve své publikaci *Dítě v osobnostním pojetí* rozlišuje:

Typ snadno vychovatelného dítěte (40% – pozitivní emoční ladění, pravidelný biorytmus, mírná intenzita reakcí na vnější podněty, poměrně pohotová přizpůsobivost; dobrá nálada, pravidelný spánek, usínání bez obtíží).

Typ obtížně vychovatelného dítěte (10% – záporné citové ladění, nepravidelný rytmus fyziologických funkcí, vysoká intenzita reakcí na zevní podněty, pomalé přizpůsobování se změnám, vyhýbá se novým podnětům; rozmrzelost, nepravidelný spánek, těžko si zvyká na novou stravu).

Typ pomalého dítěte (15% – apatie, nízká úroveň celkové aktivity, mírně mrzuté, ale bez velkých výkyvů, pravidelné biorytmy, novému se přizpůsobuje pomalu, ale bez silnějších negativních emocí). (4:110)

2.3. Kdy je dítě zralé pro vstup do mateřské školy?

Při přechodu do MŠ bychom se spíše než na tělesnou zralost měli ptát, jaké schopnosti by dítě mělo mít. Záleží také na věku přicházejícího dítěte. Jiné požadavky budou kladeny na dvou, či tříleté dítě a jiné na pěti, či šestileté dítě. Samozřejmostí je, že se umí samo s dopomocí obléknout a svléknout. O základních hygienických návycích jako je mytí rukou, používání toalet, se snad není třeba zmiňovat. Stejně důležitý je i jeho zájem o kontakt s ostatními dětmi, z čehož vyplývá i schopnost vyjadřovat se minimálně na takové úrovni, aby bylo schopno sdělit dětem a učitelce svá přání. Většina z nich už však zvládne říkanky, hovoří v krátkých větách, co prožilo, šikovnější dávají dohromady jednoduché souvislosti. Nebývá však výjimkou, že mladší děti mívají ještě fyziologické poruchy řeči. Ty se časem samy upraví, a pokud ne, dochází pak k odborníkovi do logopedické poradny. K tomu ale dochází, až před vstupem do ZŠ. Schopnost odpoutat se od matky, jak uvedl autor jedné z knih je sice důležitá, ale právě pomocí mateřské školy se jí může dítě postupně naučit, takže ani tato překážka není neodstranitelná. Je ale určitým plusem, když dítě není na matku příliš vázané, jelikož se tak lépe chodu mateřské školy přizpůsobuje.

Špatný postoj rodičů je, když chtějí, aby dítě šlo do MŠ bez jakékoli vybavenosti, a přitom předpokládají, že ve školce se děti teprve vše naučí. Někteří si dokonce myslí, že mateřská škola zcela zastane jejich roli. Úkolem MŠ však není rodinu a její výchovu nahrazovat, ale pouze doplňovat a zajistit dítěti, pokud nemůže být s mámou a tátou, prostředí se zajímavými podněty.

2.4. Reakce dětí při nástupu do mateřské školy

Reakce každého dítěte jsou samozřejmě různé, ale vesměs podobné. Postupné přivyknání na chod MŠ by se dalo rozčlenit na několik etap:

1. orientování (trvá několik dnů až týdnů)- většina dětí pláče, těsně se přimkne k rodiči, uzavře se do sebe, pozoruje, vyčkává. Trochu jiná reakce nastává, pokud má dítě ve skupině staršího sourozence nebo kamaráda – přimkne se k němu.

2. snaha o začlenění (několik prvních týdnů)- děti si ještě nehrají společně, ale vedle sebe. Už je to ale předstupeň k tomu, aby si hrály spolu. Můžeme ale pozorovat začínající navazování kontaktů a konflikty mezi dětmi. Vzniká první dohadování o postavení ve skupině.

3. přivyknání- děti si pomalu zvykají na nové kamarády a vytvářejí skupiny, stále se najdou jedinci, kteří o hru s ostatními nemají zájem a dávají přednost samostatným činnostem.

3. RODINA

Rodina je nejvýznamnější sociální skupinou, která zásadním způsobem ovlivňuje psychický vývoj dítěte. Poskytuje dítěti základní zkušenosti, které ovlivní způsob, jakým bude dítě chápat různé informace a jak na ně bude reagovat. Dítě si zde osvojí určité vzorce chování a naučí se, jak projevat (nebo neprojevat) svoje pocity a názory. Je zdrojem jistoty a bezpečí – tedy prostředím, které by mělo sloužit jako citové zázemí. Ovlivňuje dítě biologicky i sociálně, tzn., že rodiče mají více či méně podobné dispozice jako děti a v závislosti na svých schopnostech je také určitým způsobem vychovávají. Jejich další vývoj je závislý na osobnosti i míře vzdělanosti rodičů, které jsou alespoň zčásti dány genetickými předpoklady.

3.1. Funkce rodiny

Mezi přirozené funkce rodiny patří její funkce biologicko-reprodukční, ekonoicko-zabezpečovací, socializační, výchovná a emocionální. Proto, aby rodina plnila všechny uvedené funkce optimálně je potřeba přítomnosti všech jejích členů. Je prokázáno, že absence jednoho z rodičů je pro sociální i emociální vývoj dítěte velmi

škodlivá. Je-li rozpad rodiny neodvratitelný, je třeba udržet vztahy mezi rodiči a dítětem na nejvyšší možné úrovni, aby mohly být zachovány zmiňované funkce.

3.2. Typy rodiny

Rodinu můžeme podle zastoupení jejích členů rozdělit na:

-úplnou – tvoří ji oba rodiče, tj. otec, matka, dítě/děti.

-neúplnou – v této rodině chybí jeden z rodičů, tj. matka nebo otec, důvodem může být rozvod či úmrtí.

Další rozdělení může být podle toho, jak plní výchovnou péči vůči dítěti:

Funkční rodina – splňuje všechny požadavky (výchovné, biologické, ekonomické, kulturní).

Problémová rodina – tato rodina nespĺňuje některou funkci, vyskytuje se porucha, která ale neohrožuje dítě na vývoji, nepoškozuje dítě. Problémy v těchto rodinách se dají odstranit, když si je rodina uvědomí a chce je řešit.

Dysfunkční rodina - rodiny, které negativně ovlivňují vývoj dítěte a právě taková rodina může být hlavní příčinou výchovných problémů.

Afunkční rodina - zde dochází k fyzickému, psychickému týrání, rodina neplní svou funkci, je ohrožen život dítěte, je nutné zasáhnout, rodiče jsou zbaveny práv a dítě je odebráno a dáno do náhradní rodinné péče.

Problémových rodin je o mnoho méně než rodin funkčních, ale i přesto uvádím typy, o jaké rodiny se jedná, protože učitelka by měla podle různých okolností rozpoznat, z jakého rodinného prostředí dítě přichází, a podle toho se přizpůsobit a být nápomocná všestranně dítě rozvíjet.

Problémové rodiny mohou být:

Nezralá- rodina příliš mladých rodičů, kteří řeší sami sebe a své místo ve světě

Přetížená- rodina nemusí trpět pouze přetížeností pracovní, ale také sem patří přetížení nejrůznějšími konflikty, jak v rodině, tak i na pracovišti, starost o nemocné v rodině, citové strádání, bytové a ekonomické problémy.

Ambiciózní- nejdůležitější pro rodiče jsou jejich osobní ambice, budují jen vlastní kariéru, velmi vysoká materiální úroveň rodina, rodiče si nechtějí připustit, že jejich děti mohou citově strádat

Perfekcionistická- rodina požaduje po dítěti vysoké výkony, bez ohledu na jeho možnosti, zájmy a harmonický rozvoj

Autoritářská- rodina se vyznačuje příkazováním, dirigováním a častými tresty, bez ohledu na potřebu dítěte samostatně a spontánně se vyjadřovat

Rozmazlující- výchova se projevuje tendencí za každou cenu dítěti vyhovět a nestavě mu do cesty žádné překážky nebo rodiče zaujímají vůči dítěti postoje podřídivosti (dítě ovládá rodiče a diktuje jim)

Liberální a improvizující- trpí nedostatkem řádu a programu, dítě trpí přemírou volnosti

Odkládací- přenechává výchovu dítěte prarodičům, dalším příbuzným a známým, a narušuje tak citové zrání dítěte

Disociovaná- rodina, která má narušeny vnější vztahy (izolovanost nebo konflikty s okolím) nebo vnitřní vztahy mezi členy rodiny (15:119-120)

3.3. Výchovný styl v rodině

Aby probíhal vývoj dítěte úspěšně ve všech oblastech, je důležité vědět, jaké jsou výchovné styly v rodině. Z. Helus termínem rodinný styl výchovy označuje celkový způsob výchovného působení, který je pro každou rodinu dlouhodobě charakteristický. Výchovou tedy rozumíme, cílevědomou systematickou péčí o zdárný telesný a duševní vývoj dítěte. Vhodný výchovný styl v rodině by měl podporovat sebevědomí dítěte, samostatnost, rodiče a blízcí mu mají být správným vzorem a mít na dítě dostatek času, nepodceňovat, nezesměšňovat a umožnit všestranný vývoj jedince s dostatkem lásky a pocitem bezpečí. Dítě vychovávané v harmonické rodině je správně připraveno pro svůj budoucí život v dospělosti. Učí se mužskému či ženskému způsobu chování, přejímá životní hodnoty i životní styl svých rodičů. Získává také obraz manželského soužití i obraz svého budoucího partnera.

Nakonečný ve své publikaci Psychologie osobnosti uvádí, že rodinou výchovu tvoří dvě základní složky a to takové, jakým způsobem projevují rodiče zájem o dítě

a jak rodiče provádějí kontrolu nad svým dítětem. Kombinací těchto složek dostáváme základní typy rodinné výchovy:

Sociálně integrační výchova – rodiče své děti milují a zároveň kontrolují. Tato výchova je do určité míry ideální, dítě si uvědomuje svojí zodpovědnost, vede k utváření vnitřně vyrovnané, zdravě sebevědomé a produktivní osobnosti.

Autoritářská výchova – spojená s omezováním, rodiče dávají dítěti málo lásky hodně ho kontrolují a používají přísné tresty. Vede k vnitřně labilní osobnosti se sklony k agresivitě, nejistotě a nepřátelství.

Liberalistická výchova – vede k přesvědčení, že si může vše dovolit. Rodiče mají pocit, že když chtějí z dítěte udělat osobnost, musejí jim nechat ve výchově svobodu. Děti se samy rozhodují, co chtějí dělat a jak to budou dělat. Rodiče své děti zahrnují láskou, ale nedokáží jim stanovit určitý řád a pravidla, nic jim nezakazují, chtějí, aby vše poznaly děti samy.

4. MATEŘSKÁ ŠKOLA

4.1. Charakteristika mateřské školy

Mateřská škola je legislativně brána jako druh školy, která institucionálně zajišťuje předškolní vzdělávání určené pro děti ve věku zpravidla od tří do sedmi let. Mateřskou školu organizačně dělíme na třídy, které jsou buď věkově homogenní či věkově heterogenní. V Pedagogickém slovníku se dále uvádí, že mateřská škola je: *„nejčastěji první veřejnou výchovnou institucí, s níž se dítě setkává. Rozvíjí hlavně psychický, tělesný a sociální vývoj dítěte. Zaměřuje se na rozvoj základních pravidel chování, základních životních hodnot a na mezilidské vztahy. Dítě si zde osvojuje další sociální dovednosti. První mateřská škola, která se nazývala opatrovna, byla v České republice otevřena roku 1832. Docházka do této předškolní instituce není povinná. Poslední rok pobytu v mateřské škole je bezplatný, z toho důvodu, že úkolem MŠ je mimo jiné připravit dítě na přirozený a pokud možno bezproblémový přechod do základní školy.“* (10:148)

Dítě po dobu, kdy dochází do mateřské školy, dozrává hlavně psychicky a mentálně, získává podstatné vjemy a zážitky do svého budoucího života. A jak vybrat mateřskou školu pro své dítě? Touto otázkou se zabývá většina rodičů už kolem

druhého roku dítěte. Rodiče by především měli začít se zjišťováním si možností v jejich okolí ,a proto zde uvádím klasické rozdělení mateřských škol, se kterými se u nás můžeme setkat. Záleží jen na rodičích, kterou mateřskou školu pro jejich dítě zvolí.

4.2. Typy mateřských škol

Běžné mateřské školy (státní)- je jich u nás nejvíce, provozovatelem je obec, ale pracují podle svého vlastního školního vzdělávacího programu, který si podle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, tvoří každá mateřská škola. Programy by měly být dostupné a škola by je měla konzultovat nebo spoluvytvářet s rodiči.

Soukromé mateřské školy- v těchto školách by se rodiče měli zajímat o to, co škola sleduje, kam cíleně směřuje v rozvoji a vzdělávání dětí a jakými metodami se zde pracuje.

Církevní mateřské školy- zřizuje je příslušná církev a také si vypracovávají své školní vzdělávací programy přístupné rodičům.

V současné době je výběr mateřských škol různorodý. Souběžně vedle sebe existují mateřské školy s různými programy. Od roku 1990 jsou u nás otevírány tzv. alternativní školy, mají své ustálené programy, které fungují na stejném principu i v zahraničí. U nás se provozují tyto klasické alternativy mateřských škol:

Waldorfská mateřská škola- vznikla v Německu. Jedním z typických prvků Waldorfské školy je aktivní zapojení rodičů a celých rodin do spolupráce s učiteli. Škola a rodiny vytvářejí společně určitou komunitu, kde fungují domluvená pravidla a silná sounáležitost. Rodiče se spolu s učitelem spolupodílejí na výchově dítěte.

Mateřská škola Marie Montessori- vznikla v Itálii. Jedním z hlavních znaků této alternativní školy je výchova podle slov: „Pomoz mi, abych to dovedl sám“. Jde o výchovu podle pravidel, které si tvoří děti samy pod vedením svého učitele. Role učitele je v nenápadném vedení a taktní pomoci, aby dítě vlastními silami a svým tempem získalo nové vědomosti a dovednosti.

V polovině 90. let se u nás začaly některé mateřské školy hlásit a připravovat na programy, které se nazývají moderní alternativy:

Mateřská škola s programem Začít spolu- vznikla v USA. Typickým rysem programu Začít spolu jsou centra aktivit(CA), neboli pracovní koutky. Jsou rozdělené podle druhu činností, kterými se děti zabývají. Zde se děti učí, hrají si buď jednotlivě, ve dvojicích nebo v menší skupině. V každém CA je přítomen asistent, učitelka nebo také rodiče, kteří se do projektu aktivně zapojují a mohou v mateřské škole trávit čas spolu s dítětem dle své chuti a možnosti. Tento dospělý je v koutku dětem partnerem, rádcem a také dohlíží na bezpečnost. Dospělý se snaží nezasahovat do práce dětí, dokud o to není požádán.

Mateřská škola s programem podpory zdraví- vznikla v České republice. Filozofií programu je vytváření podmínek k tělesné, duševní i společenské pohodě a výchova dítěte předškolního věku ke zdravému způsobu života.

4.3. Vstup dítěte do mateřské školy

Počátek docházky dítěte do mateřské školy je vždy významnou událostí týkající se celé rodiny dítěte. Tento důležitý okamžik je spojen s nejistotou všech zúčastněných spojenou s obavami, jak bude dítě tento přechod zvládat, jaké problémy se vyskytnou a zda se podaří tento náročný moment překonat bez výrazné újmy na dětské psychice.

Problematika přechodu dítěte do mateřské školy se stala jednou z významných oblastí vztahu mateřské školy k rodině dítěte a je zásadní s ohledem na uspokojování potřeb dítěte. Adaptace dítěte do prostředí mateřské školy je dlouhodobou záležitostí a je spojena s určitými riziky na počátku docházky.

Významným hlediskem určujícím úroveň přechodu dítěte do mateřské školy je jeho věk, zralost, způsobilost a připravenost pro vstup do mateřské školy. Dítě nastupující do mateřské školy vstupuje do cizího prostředí, kde zůstává bez přítomnosti rodičů po určitou část dne. Tato situace je pro ně zcela nová a porušení vazby matka – dítě je náročným zásahem do psychické rovnováhy každého dítěte. Ve spojení s příchodem do nového prostředí dochází ke vzniku zátěžové stresové situace charakterizované úzkostí a strachem z odloučení od matky, obavami z neznámého prostředí a velkého počtu neznámých osob, často dítě také reaguje na úzkostné chování

matky. Vstup dítěte do mateřské školy je spojen se zásadní změnou jeho identity, dochází ke změně rolí na základě nových vztahů a v neposlední řadě se dítě setkává s odlišnými výchovnými postupy, než na jaké bylo v rodině zvyklé. Tuto změnu pocítují i rodiče dítěte, v jejichž postavení dochází také ke změnám, s nimiž se musí vypořádat.

4.4. Adaptační období

Adaptace znamená postupné přizpůsobování se novým podmínkám. Abychom vstup do mateřské školy dítěti co nejvíce zpříjemnili a ulehčili, je potřeba, nejlépe ještě před začátkem docházky, se postupně seznamovat s tímto novým prostředím, kdy by si dítě mělo ujasnit rozdíly mezi prostředím rodiny a mateřské školy. Většina mateřských škol má své adaptační plány, které umožňují rodičům a dětem návštěvy ještě před termínem nástupu a je jen na rodičích zda využijí této možnosti ve prospěch svého dítěte. Rodina má možnost se seznámit s režimem dne, se stravovacími zvyklostmi, s rituály, které jsou v mateřské škole a tak i doma seznamovat dítě s tímto prostředím. Učitelky se při těchto setkáních snaží svou poradenskou činností minimalizovat obavy rodičů, doporučují vhodnou literaturu a pokouší se už o úzkou spolupráci s rodinou postavenou na vzájemné důvěře a toleranci.

Se samotným nástupem začíná adaptační období, tzv. zkušební doba, která však trvá maximálně 3 měsíce. Ta slouží k ověření toho, zda se dítě přizpůsobilo podmínkám mateřské školy a zda může dále pokračovat v pravidelné docházce do mateřské školy.

Úspěšnost adaptace dítěte na prostředí mateřské školy a jeho další začlenění do skupiny vrstevníků jsou ve velké míře závislé na osobnosti a profesionalitě učitelky, ta by měla být především profesionál s lidským přístupem k problémům dítěte. Každá učitelka prožívá na začátku školního roku adaptační období, cílem její práce v tomto období je ulehčovat adaptaci všem a předpokladem úspěchu je velmi individualizovaný proces určený každému dítěti ve skupině. Rodiče si myslí, že se dítě do skupiny zařazuje pomocí ostatních dětí, ale pokud tam dítě nikoho nezná, bude se jeho úspěšná adaptace opírat o učitelku, protože je z rodiny zvyklé na pomocné rady od dospělých.

4.5. Osobnost učitelky

Pro většinu rodičů, kteří jdou se svým dítětem do mateřské školy k zápisu, je důležité, jaká bude ta jejich učitelka. Měla by mít především ráda děti a pozitivní vztah ke své práci, měla by děti zábavnou formou vzdělávat a také by měla být psychologem a vědět, že každý je jiný a potřebuje jiný přístup. Samotná osobnost učitelky je pro mnohé rodiče důležitější než to, jaké má vzdělání – empatická učitelka, která se dokáže vžít do dětského světa, je pro většinu rodičů silnějším „magnetem“ než cokoli jiného.

I pro rodiče je tento přechod změnou. Mají bezesporu strach a obavy z toho, jak se bude dítěti ve školce líbit, zda si najde nové kamarády, jak se bude k jejich dítěti učitelka chovat, napadá je spousta otázek. Učitelka by proto měla hned zpočátku sama rodiče ujistit o tom, že je jejich dítě v dobrých rukou a snažit se zodpovědět všechny otázky tak, aby měli jistotu a pocit, že ho mohou s klidným svědomím v mateřské škole nechat a mít v ní důvěru. I den otevřených dveří, kdy si rodiče s dětmi školku projdou, prohlédnou a seznámí se s jejím chodem, pomůže k přiblížení rodiny a školky a jejího personálu.

Rodiče nováčků, kteří se na školku teprve adaptují, potřebují vědět, jak se jejich dítě cítilo a jestli celý den jen neproplakalo. Učitelka se snaží stýskání a jiné adaptační potíže nenásilně překonat a dítě postupně zapojit do skupiny vrstevníků. Učitelka by měla být spravedlivá, tedy nedělit si děti na oblíbené a méně oblíbené a přirozeně usměrňovat chování dětí – tolerance k vrstevníkům a přijímání všech bez rozdílu.

Komunikace mezi rodiči a učitelkou sleduje dítě a dokáže velmi rychle vycítit napětí mezi oběma stranami, a pokud se ranní vzájemný kontakt omezí na chladné „dobrý den“, může dítě získat pocit, že si učitelka nezaslouží jeho důvěru. Nedůvěře můžeme předejít, pokud ráno najdeme chvíli na pozdrav a pohlazení pro každého malého příchozího a i s rodiči prohodíme pár zdvořilostních vět. Navíc tak i usnadníme adaptaci nováčků a ustrašenějším dětem dáme najevo, že se tam na ně těšíme a že je vítáme v novém dni.

Celková osobnost učitelky mateřské školy naznačuje, jak bude zvládat role, se kterými se každý den ve své práci setkává.

4.6. Role učitelky mateřské školy

Co všechno by měla umět učitelka mateřské školy? V první řadě by se měla umět vcítit do role, která náleží momentální situaci. Když to vezmeme od začátku, učitelka zastává rolí komunikátora a očekává se od ní, že bude schopna komunikovat takovým způsobem, jaký je pro tu danou situaci nejvhodnější. Musí umět komunikovat s dětmi, ale i s ostatním personálem, s rodiči. Dále musí umět naslouchat a sdělovat informace, aby získala respekt a spolupráci ze strany rodičů, podává a zdůvodňuje informace o činnostech a postojích dítěte. V komunikaci s dětmi respektuje věk a celkovou osobnost dítěte a reaguje na jejich individualitu. Děti učí komunikovat s vrstevníky a k učitelce si vytváří úctu a důvěru.

To, že učitelka pečuje o děti a zastupuje matku v době její nepřítomnosti, bychom mohli nazvat rolí pečovatelky, tato role se nejvíce projevuje v činnostech sebeobsluhy, kdy je vždy ochotná podat pomocnou ruku a tím uspokojit potřebu lásky a bezpečí, kterou dítě má, když je v jiném než rodinném prostředí. Empatie by měla být projevována hlavně v době adaptace.

Nedílnou součástí této profese je role poradce, kdy učitelka poskytuje poradenskou činnost ve vztahu k rodičům – informuje o případných problémech, navrhuje řešení (např. návštěva logopeda).

V rolí ochránce se učitelka ocitá v případě, když pozná, že rodiče neplní své rodičovské povinnosti, např. že je dítě týráno, zneužíváno. Od učitelky se čeká, že bude obhájcem práv dítěte a měla by tedy mít znalosti právních norem, které se zabývají právem dětí, např. Úmluva o právech dítěte.

Ředitelka mateřské školy má jednu důležitou roli a to rolí manažera, a zabývá se spolupráci s ostatními institucemi. Nejvíce záleží na její osobě, zda umí mateřskou školu dobře prezentovat.

4.7. Změny ve vztazích

Vstup do MŠ s sebou přináší změnu ve vztazích mezi dětmi a rodiči. Dítě navazuje vztahy se svými vrstevníky a novými dospělými.

4.7.1. Vztahy k ostatním dětem

Dítě si musí tyto vztahy utvářet samo, nestojí za ním rodiče. Proto velice záleží na tom, jak se k upevňování rolí postaví. Nebezpečné je, pokud se z dítěte stane outsider. Příčinou může být zdrženlivé chování nebo agresivita. V tomto případě se musí zapojit učitelka, aby podpořila ostatní i dítě samotné a dala mu tak šanci k začlenění. V některých případech se stává, že se dítě upne ke kamarádovi, kterého zná z života mimo mateřskou školu. Ten ale může mít ve školce jiné kamarády a pak dochází ke zklamání. Totéž se týká starších sourozenců, kteří do školky dochází. Chtěla bych podotknout, že v MŠ, kde vykonávám praxi se praktikuje pomoc starších sourozenců, pokud má mladší zpočátku problém se zvykáním.

4.7.2. Vztah dítěte k učitelce

Učitelka by měla podporovat integraci dítěte do skupiny, což je vlastně její hlavní úkol. Zároveň je učitelka člověkem, který je kvalifikovaný, a tak je jakýmsi průvodcem dítěte i rodičů při přechodu. Vztahům a životu ve skupině se malé děti musí teprve učit. Zvláště prvorozené, které jsou z domova zvyklé jen na společnost dospělých a jejich pozornost zjišťují, že zde se o ni budou dělit s ostatními. To plyne i z toho, že většina „nováčků“, kteří do mateřské školy přicházejí se upnou k učitelce, kterou „milují nade vše“ a vyžadují téměř nepřetržitou pozornost. Záleží pak na učitelce, jak hluboký vztah si k dětem chce vytvořit.

4.7.3. Vztah rodičů a učitelky

Pro rodiče bývá těžké svěřit své dítě někomu, kdo je sice odborným pedagogem, ale pro ně zcela neznámým člověkem. Doposud se starali o své dítě a vychovávali ho sami po celý den a nyní existuje někdo, kdo je spoluodpovědný za jejich malé. Učitelka by proto měla udělat maximum, aby rodiče získali důvěru v to, že je o jejich dítě dobře postaráno, že ve školce nestrádá. Stává se také, že rodiče začnou porovnávat dítě s ostatními a získávají tak objektivnější pohled. Mohou být na svoji ratolest pyšnější, ale také naopak. Učitelka by jim proto měla připomenout, že i když jsou ostatní ve stejné věkové kategorii, může se jejich vývoj a projevy lišit. To je posuzování rodičů. Samozřejmě, že každá rodina má jiné stavovské atributy a už u dětí ve školce se mohou objevit projevy, které jsou zarážející. Děvčata nekamarádí s jinými kvůli jejich oblečení, barvě pleti apod. Doma pak tyto outsideři rodičům vytýkají, proč oni nemohou mít také

nové auto, krásné oblečení, či velký dům. To vše by měla učitelka zaregistrovat a s dětmi o tom pohovořit, aby ve skupině nevznikaly propasti, které narušují souznění celé třídy a i rodiny.

4.7.4. Vztahy v rodině

Rodiče si samozřejmě přejí, aby byl vstup jejich dítěte do MŠ bezproblémový a cítilo se v ní co nejdříve dobře. Proto se stává, pokud dítě zpočátku pláče a objevuje se regresivní chování, že se vztahy matky a dítěte na čas zhorší. Pro matku je totiž takové chování přítěží, kterou neví, jak vyřešit. Z druhé strany je to tak, že dítě zpočátku pochybuje o matčině lásce, když ho vodí do místa plného neznámých dětí, s neznámou paní, která zde není jen pro něj a tady ho matka zanechá, nedbaje na pláč a výčitky. Zhoršení vztahu může nastat i tehdy, když dítě ve školce pochyť chování, které je v rozporu s pravidly života v rodině. Naopak zlepšení vztahu je v tom, že dítě se stává samostatnějším, rodiče mu musí dávat více prostoru pro jeho nezávislost. Změny nastávají i vůči ostatním sourozencům. Dítě se stává zkušenějším a tím se např. k mladšímu sourozenci může chovat více autoritativně nebo naopak starostlivěji.

SHRNUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI

Vstup dítěte do mateřské školy je interakcí mnoha činitelů. V první řadě jsou to vnitřní činitele, tedy vnitřní faktory osobnosti dítěte, řadíme sem proces zrání, rychlost vývoje, separační úzkost, temperamentové vlastnosti, dědičnost, schpnosti a zkušenosti dítěte. Druhým činitelem je oblast rodiny, která dítě nejvíce ovlivňuje. Odnáší si odtud určité vzorce chování, podle kterých jedná s lidmi a řeší problémy. Dále do této oblasti zařazujeme sourozeneckou konstelaci, protože to, zda je dítě jedináček nebo má sourozence, ovlivňuje jeho reakce na vstup do mateřské školy. Poslední obastí je mateřská škola, sem můžeme zařadit celý personál mateřské školy, jejich přístup, dále prostředí a program, podle kterého mateřská škola pracuje.

Jak budou probíhat první okamžiky v mateřské škole také záleží na osobnosti dítěte, tedy jaké má vlastnosti a rysy. Když známe vlastnosti určitého dítěte, můžeme předvídat, jak se v určitých situacích zachová. Temperamentové vlastnosti jsou vrozené, geneticky dané už u kojenců, proto rodiče a učitelky mateřské školy by měli rozdíly v

temperamentu akceptovat a nesnažit se je měnit, spíše napomáhat jedinci se svým temperamentem žít a poskytnout mu vhodnou podporu.

Mezi přirozené funkce rodiny patří funkce biologicko-reprodukční, ekonomicko-zabezpečovací, socializační, výchovná a emocionální. A proto, aby rodina plnila všechny uvedené funkce optimálně, je potřeba všech jejích členů. Podle toho, jak rodina plní výchovnou péči vůči dítěti, můžeme mít rodinu funkční, problémovou, dysfunkční a afunkční. Aby probíhal vývoj dítěte úspěšně ve všech oblastech, je důležité vědět, jaké jsou výchovné styly v rodině. Rodinou výchovu tvoří dvě základní složky a to takové, jakým způsobem projevují rodiče zájem o dítě a jak rodiče provádějí kontrolu nad svým dítětem. Kombinací těchto složek dostáváme základní typy rodinné výchovy: sociálně integrační, autoritářská a liberalistická výchova.

Mateřská škola je legislativně brána jako druh školy, která institucionálně zajišťuje předškolní vzdělávání určené pro děti ve věku zpravidla od tří do sedmi let. Po dobu, kdy dítě dochází do mateřské školy, dozrává hlavně psychicky a mentálně, získává podstatné vjemy a zážitky do svého budoucího života. Mateřské školy dělíme podle zřizovatele na státní, soukromé a církevní. A dále podle kterého programu pracují na: Waldorfské MŠ, MŠ Marie Montessori, MŠ s programem Začít spolu a MŠ s programem podpory zdraví.

Významným hlediskem určujícím úroveň přechodu dítěte z rodiny do MŠ je jeho věk, zralost způsobilost a připravenost na tento okamžik. Příchodem do nového prostředí dochází ke vzniku zátěžové situace charakterizované úzkostí a strachem z odloučení od matky, obavami z neznámého prostředí. Tuto změnu pocítují i rodiče dítěte, v jejichž postavení dochází také ke změnám, s nimiž se musí vypořádat. Abychom dítěti vstup do mateřské školy co nejvíce ulehčili, je potřeba, nejlépe ještě před začátkem docházky, se postupně seznamovat s tímto novým prostředím, kdy by si dítě mělo ujasnit rozdíly mezi prostředím rodiny a mateřské školy.

Pro většinu rodičů, kteří jdou se svým dítětem k zápisu, je důležité, jaká bude ta jejich učitelka. A proto by měla ujistit rodiče hned na začátku, že je jejich dítě v dobrých rukou a snažit se zodpovědět všechny otázky rodičům tak, aby měli jistotu a pocit, že ho mohou s klidným svědomím v mateřské škole nechat a mít k učitelce důvěru.

PRAKTICKÁ ČÁST

5. VÝZKUM

5.1. Cíle práce

Praktická část této bakalářské práce s názvem „Vstup dítěte do mateřské školy“ má za cíl zjistit, jaké potíže při vstupu do mateřské školy se nejčastěji vyskytují, jak mohou pomoci rodiče a učitelky zvládnou co nejlépe toto období a jak co nejvíce usnadnit dítěti tento první socializační krok ve svém životě.

5.2. Stanovení předpokladů:

Předpoklad č. 1: Většina dětí v současné době nastupuje do MŠ po třetím roce.

Předpoklad č. 2: Dívky se adaptují lépe než chlapci.

Předpoklad č. 3: Rodiče své dítě připravují na vstup do MŠ.

Předpoklad č. 4: Rodiče využívají tzv. „adaptačního období“ (návštěvy MŠ před samotným vstupem).

Předpoklad č. 5: Rodiče nenechávají své dítě další dny doma po prvním nezdaru se školkou s tím, že to zkusí později.

Předpoklad č. 6: Adaptace se úspěšně povedla do 6 týdnů po vstupu.

Předpoklad č. 7: Rodiče předem tuší, jak jejich dítě bude reagovat na vstup do MŠ.

5.3. Použité metody

Pro získání informací respondentů bylo použito anonymní dotazníkové metody. Otázky byly formulovány tak, aby jejich podstata směřovala k naplnění cíle mé bakalářské práce.

Formulář dotazníku obsahoval:

1. úvod – ve kterém byl respondent seznámen s cílem výzkumu a dále obsahuje poděkování respondentům za vyplnění dotazníkových položek.
2. 22 tématických otázek (uzavřených, polootevřených či otevřených) ve znění:
  - Pohlaví dítěte?
  - Je dítě jedináček nebo má sourozence?
  - Je matka dítěte v pracovním poměru, na mateské dovolené či nezaměstnaná?

- Jaký byl věk dítěte, když začalo navštěvovat MŠ?
- Jak často dochází Vaše dítě do MŠ?
- Kolik hodin času tráví Vaše dítě denně v MŠ?
- Nechal/a jste své dítě po prvním nezdaru se vstupem další dny doma s tím, že to zkusíte později?
- Jakým způsobem proběhla adaptace dítěte ve školce?
- Měli jste možnost dítěti adaptaci nějakým způsobem ulehčit?
- Jakým způsobem?
- Mělo Vaše dítě při příchodu do MŠ problém s odloučením?
- Mluví dítě o svých zážitcích?
- Jak mluví Vaše dítě o svých zážitcích z MŠ?
- Chová se Vaše dítě po příchodu z MŠ jinak, než normálně?
- Jaký má Vaše dítě přístup k učitelce?
- Jak dlouho Vašemu dítěti trvala adaptace na vstup do MŠ?
- Jak jste snášel/a novou skutečnost, že Vaše dítě vstupuje do MŠ?
- Myslíte si, že jste dítě dostatečně připravil/a na vstup do MŠ?
- Uspokojil Vás přístup MŠ při vstupu Vašeho dítěte do MŠ?
- Líbilo se Vám chování učitelky k Vašemu dítěti?
- Jste rád/a, že Vaše dítě dochází do MŠ?
- Předpokládali jste, jakým způsobem bude Vaše dítě na vstup do MŠ reagovat?

5.4. Charakteristika vzorku respondentů

Celkem bylo rozdáno 60 dotazníků mezi rodiče dětí mateřských škol Předmětem mého zájmu a tedy i provádění výzkumu, se staly děti ze dvou mateřských škol v Jihočeském kraji. V první mateřské škole, kde vykonávám praxi jsem předala dotazníky rodičům ze dvou tříd, praktikují se zde smíšené třídy, takže jsou zde děti malé i děti větší, zde jsem rozdala celkem 40 dotazníků. Dalších 20 jsem distribuovala ve třídě mé kolegyně z jiné mateřské školy, která vyučuje ve třídě, kde jsou děti přibližně stejného věku, tedy 3-4 leté.

Popis vzorku respondentů:

Celkový počet respondentů = 60

Počet neodevzdaných dotazníků = 3

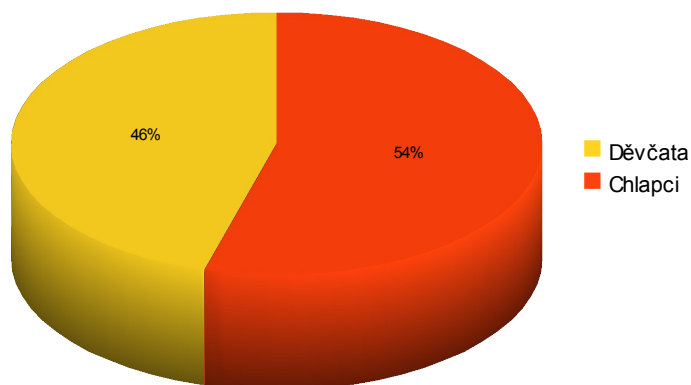
Počet chybně vyplněných dotazníků = 0

Počet vyplněných dotazníků zařazených do zpracování = 57

5.5. Grafická interpretace výsledků k jednotlivým otázkám

Otázka č.1: Pohlaví dítěte

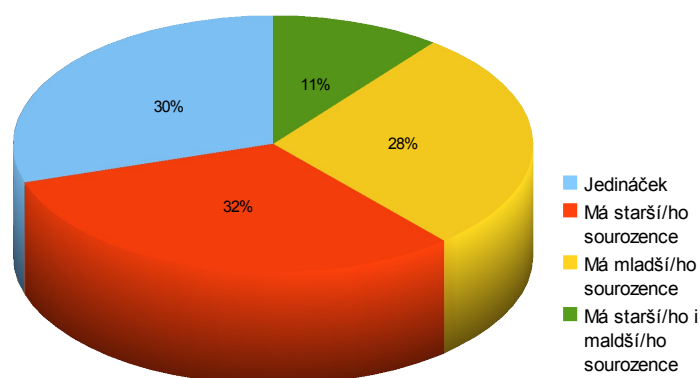
Tato otázka se týkala pohlaví dítěte, které začalo navštěvovat mateřskou školu. Z výsledků odpovědí vyplývá, že mateřskou školu z celkového počtu 57 dětí začalo navštěvovat 31 chlapců (54%) a 26 děvčat (46%).

Graf č.1

Otázka č.2: Dítě je:

V této otázce rodiče odpovídali, zda má dítě, které nastupuje do mateřské školy, sourozence. První možnost byla, že je dítě jedináček, 17 (30%) rodičů uvedlo, že je jejich dítě jedináček, z toho je 8 děvčat a 9 chlapců. 18 (30%) respondentů uvedlo, že má dítě starší/ho sourozence, z toho 7 děvčat a 11 chlapců. Další možností byla odpověď, že má dítě mladší/ho sourozence, na kterou uvedlo 16 (28%) respondentů, z toho 6 děvčat a 10 chlapců. Poslední variantu, zda má dítě starší/ho i mladší/ho sourozence, uvedlo 6 (11%) rodičů, z toho 5 děvčat a 1 chlapec.

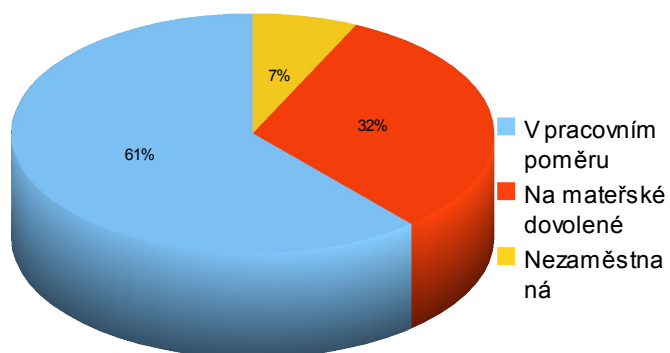

Graf č.2

Otázka č.3: Matka dítěte je:

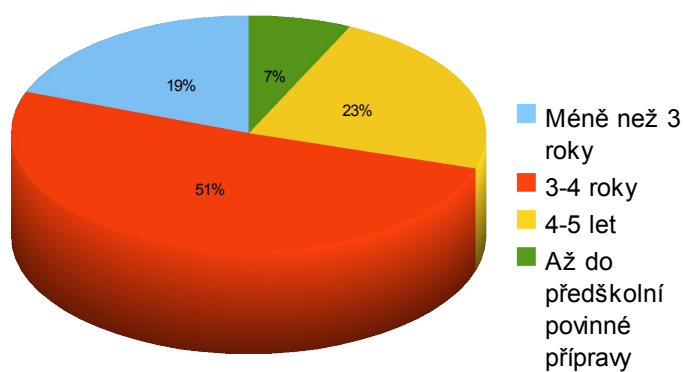
Na tuto otázku uvedlo 35 (61%) rodičů, že matka dítěte je v pracovním poměru, dále 18 (32%) rodičů uvedlo, že matka dítěte je na rodičovské/ mateřské dovolené, tedy s mladším sourozencem dítěte a 4 matky (7%) jsou nezaměstnané.

Graf č.3

Otázka č.4: Věk dítěte, kdy začalo navštěvovat MŠ?

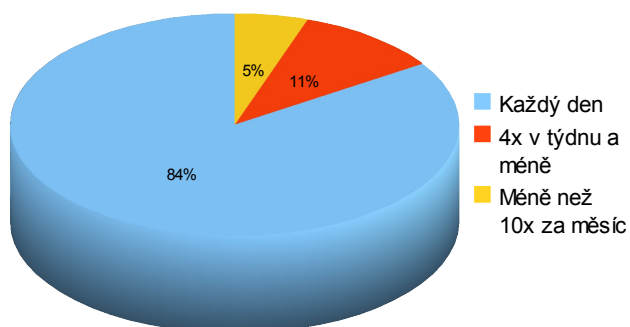
V této otázce rodiče odpovídali, jaký byl věk dítěte, když začalo navštěvovat mateřskou školu. Nejčastější variantou byla odpověď B, kdy 29 rodičů (51%) uvedlo, že věk dítěte byl mezi 3 – 4 rokem. Další častou variantou byla odpověď A, C, kdy 11 (19%) rodičů dávalo své dítě do MŠ už před třetím rokem a 13 (23%) rodičů mezi 4 -5 rokem. Pouze 4 (7%) rodiče uvedli, že jejich dítě začalo navštěvovat školku, až v povinné předškolní přípravě, což je poslení rok před nástupem do základní školy.

Graf č.4

Otázka č.5: Jak často dochází Vaše dítě do MŠ?

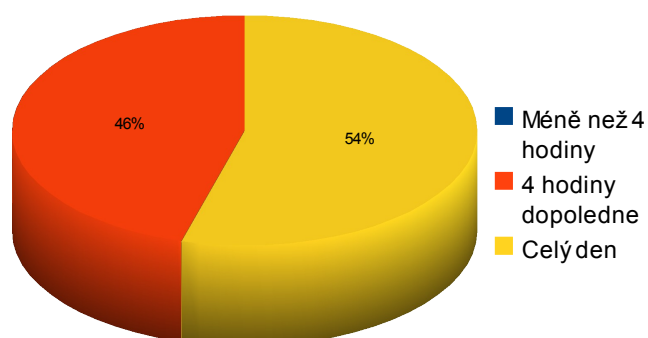
Možnostmi odpovědí na tuto otázku bylo každý den, 4x v týdnu a méně a poslední možnost méně než 10x za měsíc. 48 (84%) respondentů uvedlo variantu A, tzn., že děti nejčastěji navštěvují MŠ každý den. Druhá nejčastější odpověď byla B, čili 6 (11%) dětí dochází do MŠ 4x v týdnu a méně a poslední možnost C uvedli 3 (7%) respondenti, že jejich dítě dochází do MŠ méně než 10x za měsíc.

Graf č.5

Otázka č.6: Kolik hodin času tráví Vaše dítě denně v MŠ?

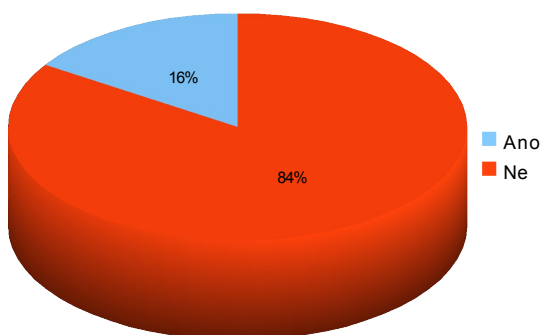
Z odpovědí je zřejmé, že rodiče nechávají své děti v MŠ buď celý den, to uvedlo 31 (54%) rodičů a nebo docházejí na 4 hodiny dopoledne, což uvedlo 26 (46%) rodičů. Možnost na méně než 4 hodiny denně, neuvedl nikdo.

Graf č.6

Otázka č.7: Nechal/a jste své dítě po prvním nezdaru se vstupem další dny doma s tím, že to zkusíte později?

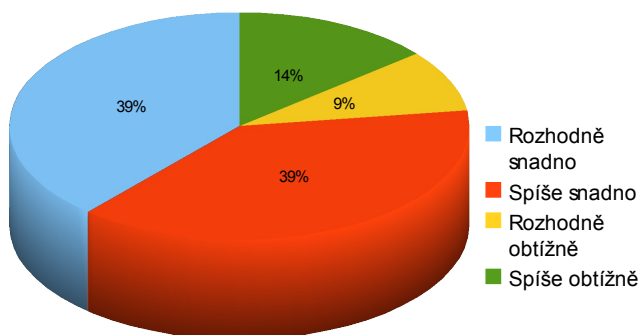
Z výsledků odpovědí vyplývá, že 48 (84%) rodičů nenechalo své dítě po prvním nezdaru s nástupem doma a 9 (16%) rodičů nechal své dítě doma s tím, že to zkusí později.

Graf č.7

Otázka č.8: Jakým způsobem proběhla adaptace Vašeho dítěte ve školce?

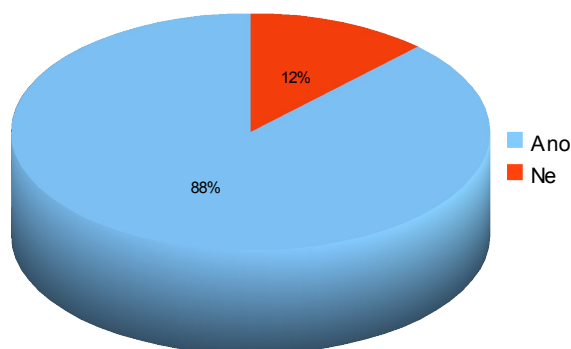
V této otázce jsem se ptala, jak snadno proběhla adaptace na MŠ a stejný počet respondentů byl u odpovědí A, B, kdy 22 (39%) uvedlo rozhodně snadno, 22 (39%) uvedlo spíše snadno a dále 8 (14%) rodičů odpovědělo, že spíše obtížně a 5 (9%) respondentů uvedlo, že rozhodně obtížně proběhla adaptace mého dítěte.

Graf č.8

Otázka č.9 a 10: Měli jste možnost dítěti adaptaci nějakým způsobem ulehčit?

V otázce 9 a 10 jsem chtěla zjistit, zda měli rodiče možnost ulehčit adaptaci jejich dítěti. 50 (88%) rodičů uvedlo možnost ano a 7 (12%) odpovědělo, že neměli možnost své dítě připravit na vstup do MŠ.

Graf č.9

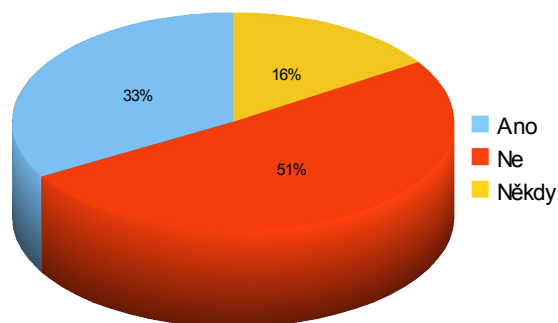
V otázce č. 10 respondenti měli uvést jakým způsobem mohli ulehčit adaptační období. Rodiče mohli zaškrtnout více než jednu odpověď. Nejčastější variantou byla odpověď A, C, což bylo, že dotazovaní rodiče nejčastěji využili možnost trávit první dny s dítětem v MŠ s kombinací možnosti, že si dítě do MŠ může donést svojí oblíbenou hračku.

Druhou nejvíce volitelnou kombinací byly varianta B, C. Rodiče využili možnosti navštěvovat MŠ ještě před samotným nástupem dítěte do MŠ s možností, že si dítě do školky přinese svou oblíbenou hračku.

Doplněním k této otázce bylo napsat, jakou jinou variantou rodiče ulehčili adaptaci dítěte na MŠ. Dostalo se mi několik odpovědí a nejčastější byla, že maminky odmala svých dětí navštěvovaly mateřská centra a tím je zvykaly na kolektiv dětí. Další rodiče uvedli, že jejich dítě mělo ve školce staršího sourozence, který mu pomohl zvládnout chvíle odloučení. Jedna z maminek odpověděla: „*Děti jsem odmala zvykala na to, aby vydžely nějakou dobu beze mne, jezdily k babičkám a myslím, že to je dobrá příprava na to, jak zvládnout školku bez breku.*“

Otázka č.11: Mělo Vaše dítě při příchodu do MŠ problém s odloučením?

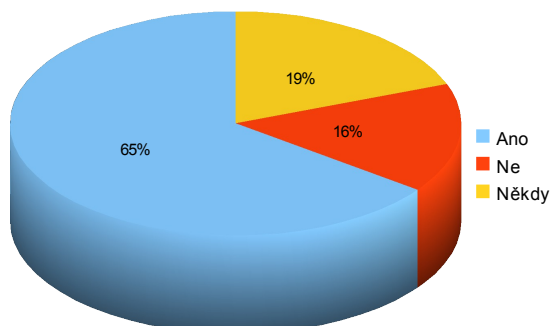
Z odpovědí na tuto otázku je zřejmé, že více než polovina dětí - 29 (51%) dětí nemělo žádný problém při příchodu do MŠ s odloučením. 19 (33%) dětí mělo problém s odloučením a 9 (16%) dětí mělo tento problém jen někdy.

Graf č.10

Otázka č.12: Mluví Vaše dítě o svých zážitcích?

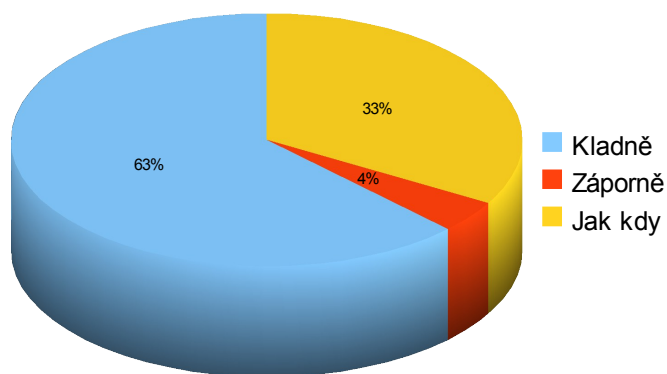
Zde jsem chtěla zjistit, zda dítě po příchodu ze školky mluví samo o svých zážitcích, co prožilo a v následující otázce č. 13 rodiče odpovídali, zda jsou zážitky jejich dětí kladné či spíše záporné. 37 (65%) dětí mluví o svých zážitcích, 11 (19%) mluví jen někdy a 9 (16%) dětí nemluví o tom, co prožilo v MŠ.

Graf č.11

Otázka č.13: Jak mluví Vaše dítě o svých zážitcích z MŠ?

Zde je zřejmé, že když děti sdělují své zážitky z MŠ, jsou spíše kladné, a to uvedlo 30 (63%) rodičů o svých dětech. Dalších 16 (33%) uvádí, že zážitky jejich dětí z MŠ jsou někdy kladné někdy záporné a pouze 2 (4%) děti mluví o svých zážitcích záporně.

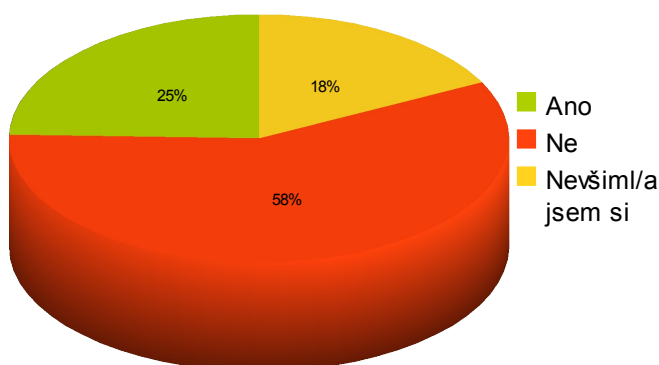

Graf č.12

Otázka č.14: Chová se Vaše dítě po příchodu z MŠ jinak než normálně?

33 (58%) rodičů nevypozorovalo žádné změny v chování po příchodu ze školky, 10 (18%) si žádných změn nevšimlo. A ostatní rodiče uvedli, že 14 (25%) dětí se chová po příchodu z MŠ jinak než normálně a to tak, že jsou děti více divoké, živější, občas rozjívěné. Další odpovědi zněly: „*Je velmi unavená/y.*“, „*Vypráví mi, co se stalo – slovně a přehrává mi i scénky.*“, „*Vyžaduje, abych se jí víc věnovala.*“, „*Od té doby, co syn chodí do školky, začal více komunokovat a je více aktivní.*“, „*Hraje si tak, jako ve školce.*“, „*Je více zamklé, potřebuje čas, aby veškeré zážitky vstřebal.*“

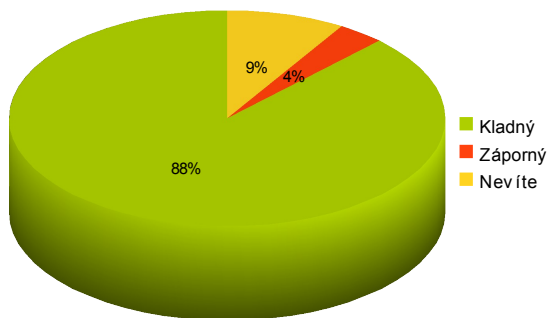
Graf č.13

Shrnutí:

Prokázalo se, že děti, které se chovají po příchodu z MŠ jinak než běžně, jsou buď více aktivní a potřebují pozornost rodičů, aby se o své zážitky podělily. A naopak, některé děti potřebují klid a odpočinek, aby své zážitky ze školky vstřebaly a po čase, který strávili v MŠ více relaxují, aby nabraly energii.

Otázka č.15: Jaký má Vaše dítě přístup k učitelce?

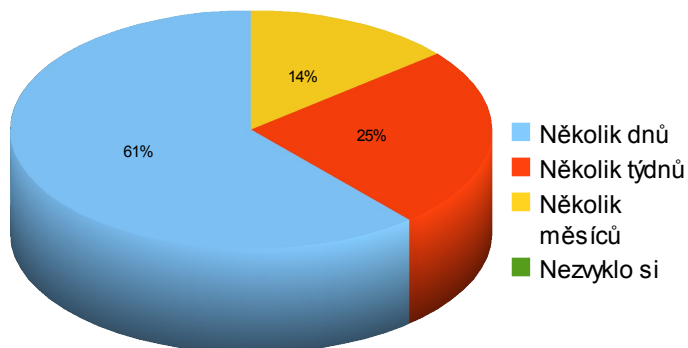
Zde je jednoznačné, že 50 (88%) dětí má kladný vztah k učitelce. 5 (9%) rodičů uvedlo, že neví, jaký má dítě vztah k učitelce a 2 (4%) děti, zde se jedná o děvčata, mají záporný vztah ke své učitelce.

Graf č.14

Otázka č.16: Jak dlouho Vašemu dítěti trvala adaptace na vstup do MŠ?

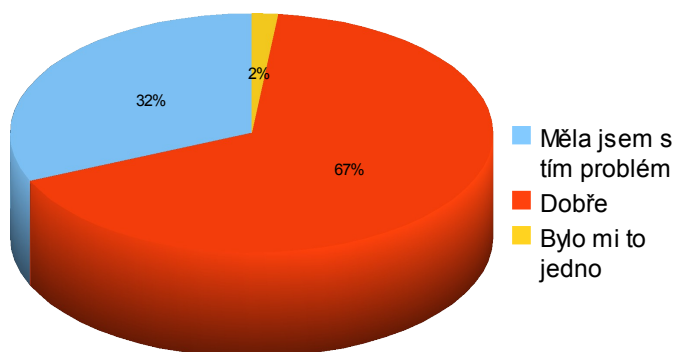
35 (61%) dětí si zvyklo na MŠ během několika dnů, 14 (25%) dětem trvala adaptace na nové prostředí několik týdnů, 8 (14%) dětí si zvyklo a za několik měsíců. Odpověď D – nezvyklo si, neuvedl žádný z rodičů.

Graf č.15

Otázka č.17: Jak jste snášel/a novou skutečnost, že Vaše dítě vstupuje do MŠ?

V této otázce jsem chtěla zjistit, jak matka/otec přijal novou skutečnost, že jejich dítě vstupuje do MŠ. 38 (67%) rodičů tuto skutečnost snášelo dobře, 1 (2%) uvedl, že mu to bylo jedno a 18 (32%) rodičů uvedlo, že mělo problém a právě zde jsem chtěla vypsat s čím přesně měli problém. Odpovědi zněly: „Nevyhovovalo mi odloučení dítěte z rodinného prostředí.“, „Nastoupila jsem do zaměstnání, takže jsem dítě do školky musela dát.“, „Byla jsem doma s mladší dcerou a nevěděla jsem, co si dělá a jak to tam zvládá.“, „Můj problém byl v tom, že jsem měla nechat své první dítě cizím lidem v cizím prostředí, ale postupem času se vše srovnalo.“, „Mnohokrát plakal a já to těžce nesla.“, „Syn byl na mě hodně připoutaný a já nezvládala pláč při odloučení.“, „Příčinou mého problému byla změna zajištěného režimu a řádu a obava o syna, jak vše zvládá.“

Graf č.16

Shrnutí:

Problémy s tím, že jejich dítě nastupuje do MŠ měly převážně matky a to nejčastěji z toho důvodu, že měly problém s odloučením a starost o dítě, jak se mu ve školce daří a jak se cítí. Většinou se jednalo o matky prvorozených dětí, které jsou ještě doma na rodičovské dovolené s mladším dítětem, nebo matky bez zaměstnání. Ty, které pracují, to berou jako nezbytnou skutečnost, že jejich dítě dochází do MŠ, protože by dítě neměly kam dát.

Otázka č.18: Myslíte si, že jste dítě dostatečně připravila na vstup do MŠ?

47 (83%) dotázaných rodičů si myslí, že své dítě dostatečně připravila na vstup do MŠ. 10 (18%) uvedlo, že spíše své dítě na nástup do školy nepřipravovali.

V této otázce měli rodiče volný prostor pro vyjádření, jakým způsobem ulehčovali dítěti toto období. Rodiče, kteří odpověděli rozhodně ano dále uvedli: „Navštěvovali jsme 1x týdně školku ještě před nástupem, zde jsme se sešli s rodiči a dětmi, které taky nastupují s námi, takže si dcera našla kamarády už zde.“, „Chodili jsme na návštěvy ještě před nástupem.“, „Nepřipravovala jsem ji pouze na mou osobu, ale i na ostatní členy rodiny, vedla jsem jí k samostatnosti a nerozmazlovala jsem ji.“, „Vedla jsem jí k soustředění, rozvoji pozornosti a vytrvalost při práci.“, „Socializací v mateřském centru.“, „Hráli jsme hry, které vedly k jeho rozvoji a k novým poznatkům, četba, vypravování o školce.“

A dále rodiče, kteří odpověděli spíše ano uvedli: „Syn nastupoval společně se starší sestrou.“, „Poukazovala jsem na klady MŠ.“, „První dny jsem trávila s dcerou ve školce.“, „Chodili jsme si do MŠ občas pohrát.“, „Vedli jsme časté rozhovory o školce.“, „Často jsme navštěvovali společně děti, např. na vycházkách, chodili jsme se dívat, jak si děti hrají a do hry se i zapojili.“, „Syn je odmala velmi společenský, vyhledává kamarády a já ji podporuji v navazování nových vztahů, do školky se tedy těšila.“

Shrnutí:

Rodiče nejčastěji ještě před nástupem navštěvují s dítětem MŠ a využívají tzv. adaptačních kroužků, kde se seznamují s prostředím, s dětmi, rodiči a učitelkami mateřské školy a tím velmi pomáhají dítěti se připravit na samotný nástup.

Otázka č.19: Uspokojil Vás přístup MŠ při vstupu Vašeho dítěte do MŠ?

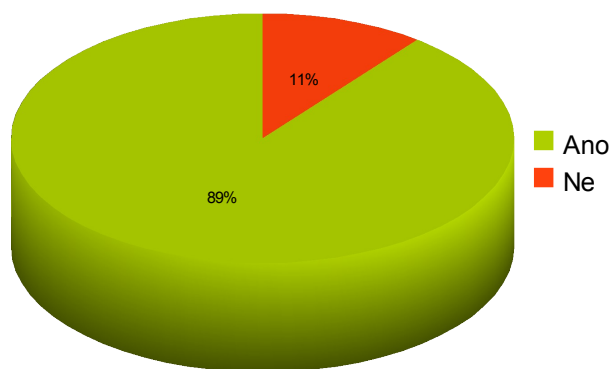
Zde se mi dostalo jasné odpovědi a to takové, že 51 (89%) uvedlo, že je přístup MŠ uspokojil při vstupu jejich dítěte. A odpovědi, proč byli spokojeni zněly takto: „Hodně si s dětmi povídali.“, „Učitelky jsou zde milé.“, „Velmi přívětivý vztah učitelek.“, „Poradili si s jeho adaptací.“, „Chovalůi se k synovi velmi přátelsky.“, „Všichni rodiče měli možnost pobýt s dětmi chvíli ve třídě.“, „Vstřícnost, empatie paní učitelky.“, „Učitelky byly velmi profesionální, podporovaly chlapce ve všech činnostech.“, „Pohodový a klidný přístup učitelek.“, „Nejvíce mě potěšila tolerance učitelek a dobré vedení dětí.“, „Učitelka mě neustále podporovala, ať vydržím, i když syn ráno pláče, a odejdu, ujišťovala mě, že jakmile se za mnou zavřou dveře, syn se uklidní a hraje si s dětmi, jen ráno to zkouší, jestli nepovolím a vezmu ho zpět domů.“, „Citlivost, otevřená náruč, pochopení, tolerance učitelky.“, „Syn se zapojil mezi děti bez problémů, celkový přístup MŠ byl srdečný a vstřícný.“, „Učitelky, které měly dceru, znám osobně.“, „Školka nám umožnila návštěvy ještě před nástupem.“, „Neměli jsme problém s adaptací, takže ani ve školce nebyl problém, vše proběhlo podle mých představ.“, „Vlídna paní učitelka, která nenutila dívku jíst a měla k ní velmi citlivý přístup.“, „Naslouchali mým radám, jak na dceru působit.“

6 (11%) rodičů uvedlo, že je přístup MŠ neuspokojil a uvedli tyto důvody: „Zpočátku jsem si moc nesesla s učitelkou, která mě stále za něco napomínala (př. proč si Vašík nezane boty sám, proř nejí knedlíky, maso...), doma všechno dělal, jedl, jen v prvních dnech ve školce se prostě zaseknul, ale časem se vše zlepšilo.“, „Přála bych si více informací o dítěti, o činnostech, jak se v nich projevuje a když jsem se zeptala, vždy mi odpověděli, že je vše v pořádku a nic víc.“, „Měla jsem pocit, že jedna učitelka nemá zájem o dítě a o spolupráci s ním.“, „Příliš autoritativní učitelka s velkými nároky na děti.“, „Spolupráce nebyla podle mých představ.“, „Syn nastupoval do školky v lednu a když jsem učitelku informovala o tom, že přijdeme, vůbec na nás nebyla připravená a vlastně si nás skoro nevšimla, syn plakal, když tam měl zůstat sám. Po domluvě s ředitelkou jsme to po měsíci zkusili znovu v jiné třídě s jinou paní učitelkou a vše proběhlo mnohem lépe.“

Shrnutí:

Z kladných odpovědí se prokázalo, že učitelky k nově příchozím dětem jsou velmi empatické, mají k nim přívětivý a milý vztah a jsou velmi profesionální.

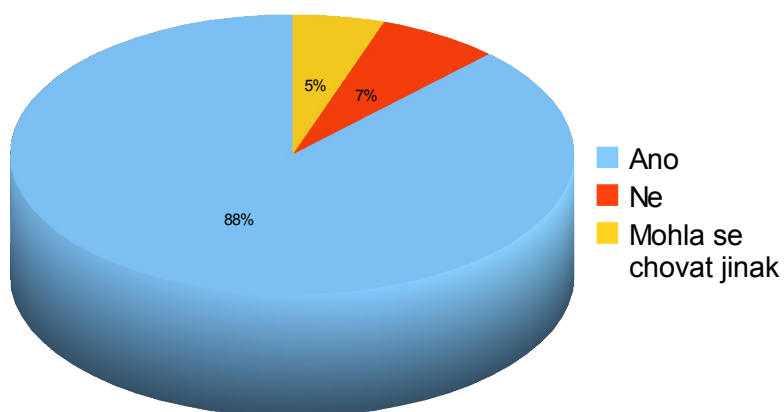
Z negativních odpovědí vyplývá, že také jsou učitelky, které nedokáží dostatečně informovat rodiče o jejich dítěti, a nenaslouchají radám, jak k dítěti přistupovat a mají autoritativní přístup k dětem.

Graf č.18

Otázka č.20: Líbilo se Vám chování učitelky k Vašemu dítěti?

50 (88%) respondentů uvedlo, že se jim líbilo chování učitelky k jejich dítěti, 4 (7%) respondentům se chování učitelky nelíbilo a 3 (5%) uvedli, že se učitelka mohla chovat jinak. Jak? Odpovědi zněly: „*Mohla být více přístupnější, citlivější, empatická.*“, „*očekávala bych více komunikace s dítětem a také, že mu ukáže vše nové.*“, „*Byla nespravedlivá.*“

Graf č.19

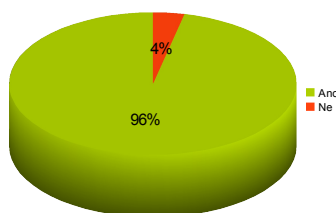
Shrnutí:

Rodiče, očekávali od učitelky více empatie a vlídnější komunikaci s dítětem.

Otázka č.21: Jste ráda, že Vaše dítě dochází do MŠ?

55 (96%) jsou rádi, že jejich dítě dochází do mateřské školy. A Proč? Odpovědi zněly: „Je v kolektivu dětí, získává nové poznatky.“, „Je zde bohatý a zajímavý program v kolektivu svých vrstevníků.“, „Dcera je ráda ve společnosti dětí, sama se těšila kolektiv je rozhodně přínosem.“, „Dcera je více komunikativní.“, „Je tam šťastná, má nové kamarády, zážitky.“, „Mnoho se naučí a dostane se mezi děti.“, „Nemám nikoho jiného, kdo by se o chlapce postaral.“, Učí se nové sociální role.“, „Dovednosti, postoje, hodnoty a vzájemná interakce mezi vrstevníky nenahradí pobyt dítěte doma s matkou.“, „Protože jsou tam hodné paní učitelky.“, „Syn se zdokonaluje v komunikaci, spolupráci a samostatnosti.“, „Upravil se vztah matka – syn.“, „MŠ mu poskytuje mnoho podnětů, atmosféra ve třídě je velmi pozitivní, docházka ho obohacuje.“, „Získává zde nové podněty, aktivity.“, „Celkový rozvoj, nové zkušenosti, spokojenost, zábava, psychický odpočinek dítěte do rodičů.“, „Poznává nově vytvořené situace ve vztazích s vrstevníky.“, „Mohu chodit do práce.“, „Sama tam moc ráda chodí a když je třeba nemocná, tak mě přemlouvá, aby mohla jít do školky.“, „Připravuje se tam na vstup do ZŠ.“, „V kolektivu se učí novým věcem je více samostatné, ale bohužel více nemocné.“, „Ve čtyřech letech měl potřebu komunikace s druhými dětmi, potřeba kolektivních vztahů.“

2 (4%) respondenti uvedli, že rádi nejsou a to z toho důvodu, že: „Rodina je pro dítě přirozenější prostředí.“, „Nedala bych ho tam, ale někdy to jinak nejde, musela jsem chodit do práce.“

Graf č.20

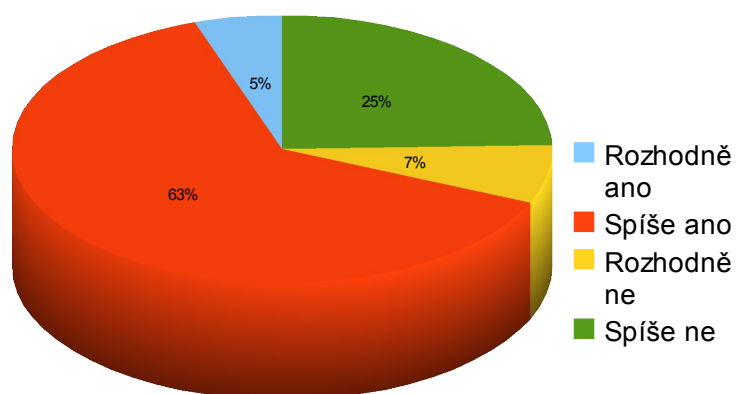
Shrnutí:

Rodiče jsou rádi, že jejich dítě navštěvuje MŠ, protože se zde setkává s vrstevníky, učí se novým situacím ve vztazích s nimi, více komunikuje a získává mnoho nových dovedností, podnětů a zkušeností, které by jim pobyt v domácím prostředí nenahradil.

Otázka č.22: Předpokládali jste, jakým způsobem bude Vaše dítě na vstup do MŠ reagovat?

36 (63%) rodičů spíše předpokládali, jak jejich dítě bude na MŠ reagovat, 14 (25%) spíše nevěděli, jak se bude chovat při nástupu. 3 (5%) respondenti rozhodně předpokládali, jak jejich dítě bude na tuto skutečnost reagovat a 4 (7%) rozhodně netušili, jak nástup proběhne, jak bude dítě reagovat.

Graf č.21

5.6. Vyhodnocení předpokladů

Předpoklad č. 1: Většina dětí v současné době nastupuje do MŠ po třetím roce – byl potvrzen. Tento předpoklad se váže k otázce číslo 4. Z 57 (tj. 100%) oslovených respondentů jich 29 (tj. 51%) uvedlo, že jejich dítě začalo navštěvovat MŠ mezi 3. - 4. rokem.

Závěr – z provedeného výzkumu vyplývá, že 51 % dětí vstupuje do mateřské školy mezi 3. - 4. rokem.

Předpoklad č. 2: Dívky se adaptují lépe než chlapci – byl potvrzen. Tento předpoklad se váže k otázkám 8. a 11.

U otázky číslo 8. z 22 (100%) odpovědí za A- rozhodně snadno, bylo 10 chlapců a 12 děvčat. Odpověď za B- spíše snadno, bylo 10 chlapců a 12 děvčat. Tedy úspěšná adaptace se uskutečnila u 20 chlapců a u 24 děvčat. Negativní odpovědi uvedlo dohromady 13 respondentů z toho bylo 9 chlapců a 4 děvčata.

U otázky číslo 11., zda mělo dítě problém s odloučením, uvedlo odpověď A- ano bylo 8 děvčat a 11 chlapců, odpověď B- ne 12 chlapců a 17 děvčat a odpověď C- někdy 1 děvče a 8 chlapců.

Závěr: - z provedeného výzkumu vyplývá, že děvčata se adaptují lépe než chlapci, mají menší problémy s odpoutání se od matky.

Předpoklad č. 3: Rodiče své dítě připravují na vstup do MŠ- byl potvrzen. Tento předpoklad se váže k otázkám 9. a 18.

U otázky 9., zda měli rodiče možnost ulehčit nějakým způsobem adaptaci, odpovědělo kladně 50 (88%) a záporně 7 (12%) respondentů.

U otázky 18., zda si rodiče myslí, že dostatečně připravili své dítě na vstup do MŠ, odpovědělo kladně 47 (83%) a spíše záporně 10 (18%) respondentů.

Závěr: -z provedeného výzkumu vyplývá, že rodiče své děti na vstup do mateřské školy připravují.

Předpoklad č. 4: Rodiče využívají tzv. „adaptačního období“ (návštěvy MŠ před samotným vstupem) – byl potvrzen. Tento předpoklad se váže k otázce číslo 10. Z 50 (100%) respondentů , kteří uvedli, že měli možnost svému dítěti ulehčit adaptaci, na

otevřenou otázku jakým způsobem (mohli zaškrtnout i více odpovědí), uvedlo 30 respondentů, že mělo možnost trávit první dny v MŠ s dítětem. Druhou nejčastější odpověď uvádělo 27 respondentů a to takovou, že si mohlo jejich dítě donést do MŠ svojí oblíbenou hračku z domova. Třetí možnost, kterou uvedlo 18 respondentů, byla taková, že rodiče měli možnost navštěvovat s dítětem MŠ ještě před samotným vstupem. Nejčastější variantou byla odpověď A, C, což bylo, že dotazovaní rodiče nejčastěji využili možnost trávit první dny s dítětem v MŠ s kombinací možnosti, že si dítě do MŠ může donést svojí oblíbenou hračku.

Doplněním k této otázce bylo napsat, jakou jinou variantou rodiče ulehčili adaptaci dítěte na MŠ. Dostalo se mi několik odpovědí a nejčastější byla, že maminky odmala svých dětí navštěvovaly mateřská centra a tím zvykaly na kolektiv dětí.

Závěr- z provedeného výzkumu vyplývá, že rodiče využívají tzv. „adaptačního období“, využívají možnosti navštěvovat MŠ ještě před vstupem, tráví první dny v MŠ s dítětem, popřípadě maminky navštěvují s dítětem mateřská centra a tím dítě zvykají na kolektiv dětí.

Předpoklad č. 5: Rodiče nenechávají své dítě další dny doma po prvním nezdaru se školkou s tím, že to zkusí později – byl potvrzen. Tento předpoklad se váže k otázce číslo 7. Z 57 (100%) oslovených respondentů uvedlo 48 (84%), že své dítě nenechali po prvním nezdaru doma s tím, že to zkusí později.

Závěr: z provedeného výzkumu vyplývá, rodiče své děti nenechávají doma po prvním nezdaru s nástupem do mateřské školy s tím, že to zkusí později.

Předpoklad č. 6: Adaptace se úspěšně povedla do 6 týdnů po vstupu -byl potvrzen. Tento předpoklad se váže k otázce číslo 16. Z 57(100%) oslovených respondentů uvedlo 35 (61%) , že se jejich dítě adaptovalo během několika dní a 14 (25%) respondentů uvedlo, že jejich dítěti trvala adaptace několik týdnů.

Závěr: -z rprovedeného výzkumu vyplývá, že se úspěšná adaptace většiny dětí uskuteční do 6 týdnů po vstupu do mateřské školy.

Předpoklad č. 7: Rodiče předem předpokládají, jak jejich dítě bude reagovat na vstup do MŠ – byl potvrzen. Tento předpoklad se váže k otázce číslo 22. Spíše kladně odpovědělo 39 (68%) respondentů a 18 (32%) odpovědělo spíše záporně.

Závěr: -z provedeného výzkumu vyplývá, že rodiče před vstupem svého dítěte do mateřské školy předpokládali, jak bude jejich dítě reagovat.

ZÁVĚR

Jsem matkou dvou synů, starší je ve věku, kdy již začal navštěvovat mateřskou školu a mohu říci, že jsme neměli zrovna dobrou zkušenost s jeho přijetím do mateřské školy a následnou adaptací. A právě proto jsem si zvolila toto téma, abych se lépe jako matka a vzdělávající se pedagog, seznámila s problematikou vstupu dítěte do mateřské školy.

Mým cílem bylo zjistit, jaké potíže při vstupu do mateřské školy se nejčastěji vyskytují, jak mohou pomoci rodiče a učitelky zvládnou co nejlépe toto období a jak co nejvíce usnadnit dítěti tento první socializační krok ve svém životě. Setkávají se zde tři důležité činitele – dítě, rodina a mateřská škola. Ukázalo se, že je velice přínosné, aby rodiče své dítě důkladně připravovali na MŠ ještě před samotným vstupem a tento krok napodceňovali. A v době, kdy již dítě vstupuje do MŠ, sama učitelka musí volit individualizovaný přístup ke každému dítěti a být v těsné spolupráci s rodiči. Diskutovat o tom, jak se dítě projevuje v prostředí MŠ a v rodinném prostředí, společně se snažit všemi prostředky dětem adaptaci a pobyt v mateřské škole usnadnit.

Myslím, že cíl mé práce se mi podařilo naplnit a tuto skutečnost potvrzují i výsledky dotazníků. Jen příště bych výzkum rozšířila o rozhovor s rodiči dětí, které nastupují do MŠ.

Na základě zjištění jsem zpracovala metodický materiál, pro rodiče a učitelky, který jsem vložila do přílohy.

SEZNAM POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY

1. Gillernová, I., Mertin, V., Psychologie pro učitelky mateřské školy. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-799-X
2. Griebel, W., Niesel, R., Poprvé v mateřské škole. Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7178-989-5
3. Haefele, B., Wolf-Filsinger, M., Každý začátek v mateřské škole je těžký. Praha: Portál, 1993, ISBN 80-85282-57-7
4. Helus, Z., Dítě v osobnostním pojetí. Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-888-0
5. Horáková Hoskocová, S., Suchochlebová Ryntová, L., Výchova k psychické odolnosti dítěte. Praha: Grada Publishing, 2009, ISBN 978-80-247-2206-1
6. Keogh, K. B., Temperament ve třídě. Praha: Grada Publishing, 2007, ISBN 80-247-1504-X
7. Košťátková, S., Dítě a mateřská škola. Praha: Grada Publishing, 2008, ISBN 978-80-247-1568-1
8. Krejčířová, D., Langmeier, J., Vývojová psychologie. Praha: Grada Publishing, 1998
9. Krejčířová, D., Říčan, P., Dětská klinická psychologie. Praha: Grada Publishing, 2006, ISBN 80-247-1049-8
10. Mareš, J., Průcha, J., Walterová, E., Pedagogický slovník. Praha: Portál, 1995
11. Matějček, Z., Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte. Praha: Grada Publishing, 2005, ISBN 80-247-0870-1
12. Sheedyová-Kurcinková, M., Problémové dítě ve škole a v rodině. Praha: Portál, 1998, ISBN 80-7178-174-6
13. Somr, M., Metodika zpracování bakalářských prací. České Budějovice, 2009
14. Vágnerová, M., Vývojová psychologie I. Praha: Univerzita Karlova, 2008, ISBN 978-80-246-0956-0
15. Zelinková, O., Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program. Praha: Portál, 2007, ISBN 80-7367-326-6

PŘÍLOHY

Příloha A

Doporučení rodičům a učitelkám

Rodiče a učitelka by se měli hlavně shodnout a vše řešit společně, mohou si navzájem předávat cenné zkušenosti. Učitelka rodičům poskytne náhled na ty rysy osobnosti, které se u dítěte projevují ve skupině a které ještě nepoznali a naopak rodiče mohou informovat učitelku, jak zacházet s dítětem a jaké individuální potřeby má.

Jak mohou ovlivnit rodiče vstup dítěte do MŠ

Rodiče by měli:

- připravit dítě předem a postupně tak, aby vstup do MŠ zvládlo co nejsnáze (říkat, co všechno se naučí, kolik bude mít kamarádů,...).
- naučit dítě zvládnout kratší dobu bez rodičů, tím získá jistotu, že se rodič vrátí, neuteče.
- seznámit dítě s MŠ už před vstupem a společně. Dítěti se pak prostředí nezdá tolik cizí, zná ho, má ho spojeno i s matkou (rodičem).
- vyvarovat se dlouhého loučení při příchodu, dítě tak cítí, že ani rodič se neumí od něj odloučit.
- umožnit styk s jinými dětmi už před vstupem do MŠ. Učí se tak pravidla chování ve skupině.
- nechat dítě, aby se po příchodu z MŠ aklimatizovalo na domácí prostředí. Některé děti mohou být zprvu zamlklé, vstřebávají nové zážitky.
- dodržet slib (čas, kdy si pro dítě přijdou,...), aby dítě mohlo věřit a spolehnout se na ně. Nemusí pak mít strach, že rodiče nepřijdou.
- připravit zpočátku dítěti oblečení, které se snadno obléká i svléká a předem ho poučí, jak správně s oděvem zacházet.

Rodiče by neměli:

- vyhrožovat dítěti mateřskou školou nebo učitelkou (např. „Počkej, tam tě naučí.“, „Učitelka, ta ti ukáže.“,...)

-přetěžovat v prvních týdnech své dítě dalšími odpoledními činnostmi, jelikož samotný pobyt v MŠ je pro ně zpočátku velkou psychickou zátěží.

Jak mohou pomoci dítěti učitelky se vstupem do MŠ

Učitelka by měla:

-podpořit jednání dítěte např. pomocí různých her, speciálních opatření, Neměla by chybět ani pravidla a nastínění řádu MŠ. Děti by měly ale hranice tvořit společně s učitelkou, aby pro ně samotné byly únosné.

-umožnit samotu např. vytvořit koutek, nabídnout klidnou hru, nevnucovat nutně dítěti nějakou činnost, pokud o ní samo nejeví zájem.

-navazovat na předchozí zkušenosti a činnosti tak, aby děti po příchodu z domova (po víkendu, či prázdninách) nebyly zmatené, bezcílně nebloumaly po třídě a nestýskalo se jim po víkendu.

-úzce spolupracovat s rodiči, nabídnout jim náhled na práci dítěte v MŠ, nabídnout jim rodičovskou schůzku tkající se přípravy dětí na návštěvu školky.

-nemálo důležitá je empatie učitelky a její trpělivost při opakování věty: „Neboj se, maminka přijde.“

Učitelka by neměla:

-okřikovat dítě, které pláče, hrozit mu žalováním rodičům, vyhrožovat, dále stresovat

Desatero pro rodiče nově přijímaných dětí:

Už při zápisu a ve dnech otevřených dveří, které mateřské školy pořádají, radí učitelky rodičům, jak co nejlépe zvládnout nástup dítěte do mateřské školy a k tomu jim napomáhá desatero pro rodiče nově příchozích dětí. Jsou zde shrnuty rady, jak co nejlépe tento důležitý krok ulehčit.

1. mluvíte s dítětem o tom, jaké je to v mateřské škole, co se tam dělá, přijďte se s ním podívat na prostředí, seznámte se s paní učitelkou.

2. zvykejte dítě na chvíle odloučení, začněte v domácím prostředí. Dítě potřebuje pocit, že se na vás může spolehnout, že i když jej opouštíte, vrátíte se.

3. dejte dítěti najevo, že rozumíte jeho případným obavám z nástupu do mateřské školy. Ujistěte ho, že to zvládne, zvýšíte tak jeho sebedůvěru. Aby dítě chodilo do MŠ rádo, musí si k ní vybudovat kladný vztah. Nikdy mu mateřskou školou nevyhrožujte, vyhněte se výhrůžkám typu „když budeš zlobit, nechám tě ve školce i odpoledne“.

4. vaše dítě se bude cítit dobře tehdy, když bude mít pocit jistoty. Ved'te dítě k samostatnosti, pomůžete mu zbavit se nejistoty. Procvičujte samostatnost zvláště v hygieně, oblékání, jídle. Ujistěte ho o tom, že paní učitelka mu ráda pomůže.

5. promluvte si s učitelkou o možnostech postupné adaptace dítěte – s dítětem ze začátku můžete jít do třídy, dítě může jít jen na dvě hodiny apod.

6. pokud bude dítě plakat, buďte přívětiví, ale rozhodní. Rozloučení by se nemělo příliš protahovat. Paní učitelka vaše dítě brzy uklidní a pomůže mu překonat stesk.

7. dejte dítěti s sebou něco důvěrného, co mu navodí kontakt s domovem- plyšovou hračku, látkový kapesníček...

8. plňte své sliby – když řeknete, že přijdete po obědě, měli byste po obědě přijít. Dítě je potom nešťastné, ztrácí důvěru a pocit bezpečí a prostředí mateřské školy bude vnímat negativně.

9. za pobyt v mateřské škole neslibujte dítěti odměny. Nepřijme nové prostředí přirozeným způsobem. Pokud den ve školce proběhne v pohodě – pochvalte dítě a motivujte je k dalšímu pobytu.

10. zamyslete se nad tím, jak prožíváte nastávající situaci vy. Děti dokážou velmi citlivě poznat projevy strachu a obavy u rodičů, silně emočně reagují. Pokud máte strach z odloučení od dítěte a nejste skutečně přesvědčení o tom, že dítě do mateřské školy dát

chcete, pak byste měli jeho nástup přehodnotit. Případně se v rodině dohodněte, že dítě do mateřské školy bude vodit ten, který s tím má menší problém.

Příloha B
DOTAZNÍK pro rodiče

Dotazník na téma : „Vstup dítěte do mateřské školy“

Vážený rodiče,

jmenuji se Jindřiška Kehmová a jsem studentkou pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, oboru Učitelství pro mateřské školy. Ráda bych Vás poprosila o několik minut Vašeho času k vyplnění tohoto anonymního dotazníku, s jehož pomocí získám informace k praktické části mé bakalářské práce. Vámi vybrané odpovědi zaškrtněte nebo vypište slovně.

Předem děkuji za spolupráci a čas, který věnujete k vyplnění dotazníku.

1. Pohlaví dítěte:
  - a) chlapec
  - b) děvče

2. Dítě je:
  - a) jedináček
  - b) má starší/ho sourozence
  - c) má mladší/ho sourozence
  - d) má starší/ho i mladší/ho sourozence

3. Matka dítěte je:
  - a) v pracovním poměru
  - b) na mateřské dovolené
  - c) nezaměstnaná

4. Věk dítěte, kdy začalo navštěvovat MŠ?
  - a) méně než 3 roky
  - b) 3 – 4 roky
  - c) 4 – 5 let
  - d) až do předškolní povinné přípravy

5. Jak často dochází vaše dítě do MŠ?
  - a) každý den
  - b) 4 x v týdnu a méně
  - c) méně než 10 x za měsíc

6. Kolik hodin času tráví Vaše dítě denně v MŠ?
  - a) méně než 4 hodiny

- b) 4 hodiny dopoledne
  - c) celý den
7. Nechal/a jste své dítě po prvním nezdaru se vstupem další dny doma s tím, že to zkusíte později?
- a) ano
  - b) ne
8. Jakým způsobem proběhla adaptace Vašeho dítěte ve školce?
- a) rozhodně snadno
  - b) spíše snadno
  - c) rozhodně obtížně
  - d) spíše obtížně
9. Měli jste možnost dítěti adaptaci nějakým způsobem ulehčit?
- a) ano
  - b) ne (pokud odpovíte záporně, přejděte na otázku 11.)
10. Jakým způsobem? (zaškrtněte i více možností)
- a) možnost trávit první dny s dítětem v MŠ
  - b) možnost navštěvovat MŠ ještě před nástupem
  - c) možnost přinést si do MŠ svojí oblíbenou hračku
  - d) jiná varianta
- Jaká?.....
 .....
11. Mělo Vaše dítě při příchodu do MŠ problém s odloučením?
- a) ano
  - b) ne
  - c) někdy
12. Mluví dítě o svých zážitcích?
- a) ano
  - b) ne (pokud odpovíte záporně, přejděte na otázku 14.)
  - c) někdy
13. Jak mluví Vaše dítě o svých zážitcích z MŠ?
- a) kladně
  - b) záporně
  - c) jak kdy
14. Chová se Vaše dítě po příchodu z MŠ jinak, než normálně?
- a) ano
- Jak?.....
 .....
 .....
 .....

- b) ne
- c) nevšiml/a jsem si

15. Jaký má Vaše dítě přístup k učitelce?

- a) kladný
- b) záporný
- c) nevíte

16. Jak dlouho Vašemu dítěti trvala adaptace na vstup do MŠ?

- a) několik dní
- b) několik týdnů
- c) několik měsíců
- d) nezvyklo si

17. Jak jste snášel/a novou skutečnost, že Vaše dítě vstupuje do MŠ?

- a) měla jsem s tím problém

Proč?.....
.....
.....
.....

- b) dobře
- c) bylo mi to jedno

18. Myslíte si, že jste dítě dostatečně připravil/a na vstup do MŠ?

- a) rozhodně ano

Jak?.....
.....
.....

- b) spíše ano

Jak?.....
.....
.....

- c) rozhodně ne

- d) spíše ne

19. Uspokojil Vás přístup MŠ při vstupu Vašeho dítěte do MŠ?

- a) Ano

Proč?.....
.....
.....
.....

- b) ne

Proč?.....
.....
.....
.....

20. Líbilo se Vám chování učitelky k Vašemu dítěti?

- a) ano
- b) ne
- c) mohla se chovat jinak

Jak?.....
.....
.....
.....

21. Jste rád/a, že Vaše dítě dochází do MŠ?

- a) ano

Proč?.....
.....
.....
.....

- b) ne

Proč?.....
.....
.....
.....

22. Předpokládali jste, jakým způsobem bude Vaše dítě na vstup do MŠ reagovat?

- a) rozhodně ano
- b) spíše ano
- c) rozhodně ne
- d) spíše ne